

MIRADOR

SETMANARI DE LITERATURA, ART I POLÍTICA

Preu: 20 cènts. - Pelai, 62. Telèf. 15300. - Subscripció: 2'50 ptes. trimestre

Les efusions d'aquests dies imposen per totes dues bandes una feina positiva.

La visita dels intel·lectuals

Una esplèndida representació de la intel·lectualitat castellana ha vingut a Barcelona a rebre l'homenatge de simpatia dels intel·lectuals catalans per la seva coratjosa defensa del nostre idioma i de la nostra cultura contra el atac inconsiderat de la dictadura caiguda. Ha vingut a posar uns

moment passional a les influències d'aquest passat, i val la pena de no oblidar-ho perquè si és cert que ens trobem en un encreuament de la història, venint de camins oposats a coincidir en un mateix desig, sentirem en els primers contactes molts punts de fricció i s'ha de tenir l'ànim molt ben

Dos moments de l'entusiasme popular d'aquests dies. — Al baixador del Passeig de Gràcia i a la Plaça de Sant Jaume

dies de joia a la renaixença de la nostra vida pública. Els castellans se'n van contents de nosaltres, i tots els hem agrair de cor el gest amable de la seva visita.

Un del nostres escriptors, d'un esperit més fi i d'una intel·ligència més aguda, deia pocs dies abans de l'homenatge que segurament es parlaria molt de la convivència entre castellans i catalans i que una vegada més es plantejaria i es voldria resoldre aquest problema a base de sentimentalismes. El sentiment—deia—destorba i és una força impolítica. És la intel·ligència la que, en tot cas, ha de trobar les bases essencials de tot sistema possible de convivència hispànica.

Tenia raó Gaziel, que és l'escriptor a qui hem volgut alludir. El sentiment propi, que és en definitiva l'amor propi, destorba en aquest i en tots els problemes. Però pot destorbar molt més el voler oblidar o negar el factor sentimental, que és el decisiu en totes les coses que afecten a la vida popular. No s'hi val a ofegar el sentiment. L'important és saber situar-se en el sentiment dels altres. Tant com té d'impolític l'amor propi, té d'eficax i decisiu el voler conèixer i respectar l'amor que no és el nostre.

Comprenem que és una feina difícil aquesta de situar-se en el sentiment dels altres. S'ha d'haver arribat a una gran finesa de sensibilitat per aconseguir-ho. Però s'ha de fer.

Les nostres diferències sentimentals amb els castellans no són pas d'ara ni les hem creades nosaltres. Datan almenys de quatre segles. Quan es va intentar la unitat espanyola, Castella en va pendre la direcció amb la idea d'assimilar tots els components nacionals al seu tipus propi de civilització, i Catalunya va quedar per molt de temps situada al marge de la carrera triomfal de Castella, resistint amb gran tenacitat tot intent d'assimilació, refugiada principalment en l'especialitat del seu idioma que fins en les hores més tristes de la seva decadència li va donar prou força per a continuar l'obra de la seva tradició cultural.

Ara que Catalunya ha renaixut amb una personalitat ben destacada i amb una voluntat ben resolta, hem de pensar que no ens podem pas sotstraure a aquestes influències històriques. Sempre que es parli de la possibilitat d'una acció comú amb els castellans s'haurà de tenir en compte el que representa en la vida espiritual d'un poble una protesta o un no conformisme que dura des de fa més de quatre segles; però nosaltres també haurem de tenir molt en compte el que representa en la vida espiritual de Castella i fins dels seus homes més eminents, la tradició secular d'un poder d'assimilació.

Els esperits més emancipats de tot prejudici tradicional poden sucumbir en un

preparat per a perdonar els uns als altres retroques molesties. La història vol que visquem junts; però la vida vol que en drets i en consideració siguem iguals. Aquesta és la nostra feina.

Molt més difícil, i en alguns aspectes ben cruel, és la concòrdia que per ajudar a crear la personalitat política d'Europa es proposen aconseguir alguns homes selectes de França i d'Alemanya. Aquests homes topen sovint, i es compren, amb els esperits tradicionals dels seus pobles. Els diuen a tothora que el sentiment de part dels altres és fingit, que l'amor que els ofereixen és fals i que tot plegat és una maniobra per aprofitar un moment de feblesa sentimental i donar amb més seguretat el cop de gràcia. Unes coses per l'estil els diran als intel·lectuals castellans els esperits tradicionals de casa seva i ens les diran també els nostres, que tenen sempre desperta la susceptibilitat secular.

Però no hi fa res. Tots els que esperen i desitgen la possibilitat d'una concòrdia i d'una acció comú entre les intel·lectualitats castellana i la catalana, com a precursora d'una concòrdia popular, poden estar ben segurs que si s'equivoquen, n'hi haurà prou que l'error vingui d'una intenció honorable, perquè el poble i la història els absolguin.

Per altra part, aquests problemes són tan essencialment empírics, que ningú no sap on és l'error i on és l'encert. El pobre dictador que s'acaba de morir, instrument inconscient de les forces misterioses que forgen el nostre destí, no podia pas preveure quan conspirava contra nosaltres, enfondint totes les diferències nacionals, que treballava sense voler per fer possible la cordialitat d'aquests dies entre castellans i catalans. Tots pensàvem que després de sis anys d'opressió vergonyosa, la rancúnia popular esclataria amb algun gest immediat i irremediable de rebeldia, i el primer que s'ha fet, amb la intervenció espontània del poble, és estrènyer cordialment la mà dels intel·lectuals castellans que, moguts pel sentiment d'una mateixa humiliació, ens han invitat a enfortir el nostre esperit en una comunió d'ideals amb ells. El poble, que és tot passió, sembla haver comprès que la darrera humiliació pot ésser el càstig meregut de les nostres recíproques antipaties. Ha vist clar que, si no se sentia apte per la guerra, és per la senzillera raó que pel damunt de tot desitja i espera la pau.

Homes com Menéndez Pidal, Ortega Gasset, Marañón, Ríos, Ossorio, Ayala, Araquistain, Pittaluga, Sáinz, i tots els que els han acompanyat són, com a missatgers eminents d'aquesta pau, els benvinguts a casa nostra. Representen una gran força de simpatia que han trobat ben corresposta aquests dies. Ens cal esperar si la seva visita podrà ésser el començament d'una nova idealitat hispànica. I esperem també veure quin paper voldran jugar els nostres si la nova idealitat inspira una nova acció.

Els Dijous — Blancs

QUESTIONS D'INFLUÈNCIA

Afortunadament encara som una mica romàntics i ho podem demostrar dient que no hi ha hagut especulació en l'acte de cortesia de que han estat objecte els intel·lectuals castellans que ens han visitat. Ens hem donat compte que la influència dels intel·lectuals castellans al seu país és molt limitada. Però aquesta consideració no ha prevalgut, i la cortesia i la cordialitat s'han avençat. Per la nostra part hem demostrat que no tenim vocació de mendicants i que no especulem sobre l'eficàcia.

Al primer contacte amb el poble de Barcelona, els nostres visitants s'han donat compte amb sorpresa de la influència popular dels escriptors d'aquest país. Pompeu Fabra fou vitorejat a la Barceloneta per uns transeünts quan sortia de dinar amb uns quants intel·lectuals castellans; el senyor Ossorio i Gallardo va veure amb sorpresa que un xofer no volia cobrar-li el preu d'un viatge en taxi; Luis Bello ha rebut a l'Ateneu Barcelonès una carta amb la següent direcció: «Luis Bello. — Barcelonès. La presència del poble a l'estació, davant dels hotels i a la plaça de Sant Jaume, i les ovacions del Palau Nacional han demostrat que els nostres escriptors poden moure i commoure el públic.

El fet és natural, i els nostres intel·lectuals no poden enorgullir-se'n massa, encara que la història del catalanisme hagi començat amb una revolució literària. Aquí tot ho orientem cap a una direcció. Més enllà de l'Ebre, on els problemes de llibertat no són tan agutzats, no sempre s'escriu per instint de combat. Per altra part, la monarquia no ha cregut mai necessari fer una crida a les seleccions.

Durant els últims sis anys, a casa nostra, la influència dels intel·lectuals ha crescut, i aquesta creixença s'ha fet a expensas del prestigi dels polítics. Sobre aquest tema podria escriure's un extens assaig. Caldria dir en primer terme que els intel·lectuals s'han emancipat. Aquest senyal de vitalitat comporta un mal. Certament no és un mal que el pensament polític català sigui avui molt més matissat que abans i que els escriptors hagin contribuït d'una manera directíssima a aquesta evolució. Però seria un mal que els escriptors no es deixessin envigamentar, o s'envollessin amb escepticisme i portant a la consciència un feix de reserves sobre la capacitat intel·lectual dels polítics.

Però si arribés a produir-se una certa fredor que fes minvar l'entusiasme i la combativitat dels escriptors, la culpa no seria tota d'ells. Escoltant converses de seguida us doneu compte que els intel·lectuals es planyen que la major part dels nostres polítics no disposa de cap de les armes dels polítics: la ploma i la paraula. I si la majoria no parla ni escriu és difícil que l'intel·lectual reconegui una superioritat als polítics que no tenen altres títols visibles d'homes de govern i de pensament que la seva fortuna personal i la seva bona fe.

En pocs països hi ha tants polítics que no sàpiguen tenir una ploma. Evidentment, d'això en té la culpa la Universitat. Però a l'hora de sortir gent nova cal que tots els partits catalans facin un esforç per a no donar una excessiva bel·ligerància a les persones sobre la capacitat de les quals no tenim altra garantia que la bona fe i una cèdula impressionant. El catalanisme també ha tingut els seus cacs, els seus polítics feudals, i sempre han estat persones de cèdula alta, però d'extracció inferior. M. B.

MIRADOR INDISCRET

Barristes còmics

Recordi's que l'homenatge del diumenge als intel·lectuals castellans fou en agraïment a haver defensats aquests, durant la dictadura, la llengua catalana.

Doncs bé: entre els assistents al banquet, veïrem En «Joaquín» Montaner, el forondista secretari de l'Exposició.

Algú se n'estranya.

Ell, en canvi, es veu que ho va trobar la cosa més natural del món.

Ja dies abans, es diu que, parlant amb un pintor, es lamentava:

— Aviat ens discutiran que vós i jo siaguem catalanistes.

Aquesta exclamació tindria més gràcia si el pintor, en lloc d'ésser un dels nostres artistes més catalaníssims, hagués estat, per exemple, En Ricard Marín.

Que també era al Ritz.

En plena Barceloneta

Pompeu Fabra va portar uns quants intel·lectuals castellans a dinar a can Soler, de la Barceloneta.

Les eminències varen sortir molt satisfetes d'aquell dinar tan positiu i tan mediterrani. En arribar al Passeig Nacional passava un grup de joves un dels quals va dir:

— Visca Mestre Fabra!

El crit fou contestat amb entusiasme pel grup d'on havia sortit.

Els castellans estaven admirats i En Fabra una mica commogut.

I Díez Canedo va dir a Américo Castro:

— ¿Cuándo se ha visto en Madrid que un filólogo sea vitoreado en la calle?

Un gol perdut

La frase «sis a zero» a favor de l'Espanyol, llençada com a resultat dels discursos, féu fortuna. Corria de boca en boca.

— Però els oradors castellans han estat set i no sis — observaren a En Camps Margarit, autor de la frase.

— Es que el gol d'En Giménez Caballero és nul.

Ni carn ni peix

L'alacantí Joan Chabàs ha vingut a l'homenatge als intel·lectuals castellans. Ningú no sap ben bé si ho ha fet amb caràcter d'homenatjador o d'homenatjat. Tant podria ésser una cosa com l'altra. Hi ha qui assegura que l'han considerat com una cosa amfíbia i li han donat el cobert a meitat de preu.

El pintor fisonomista

Angel Ferran va anar dilluns a Sitges a fer per a La Publicitat la informació de la visita dels intel·lectuals castellans. Entre les personalitats locals hi havia el pintor Joaquim Sunyer.

El «nostre pintor», com deia Diego Ruiz, va dirigir-se al nostre amic Ferran molt amablement, però en castellà.

— Però que no em coneixeu? Sóc l'Angel Ferran de La Publicitat.

— Amb qui dirieu que En Sunyer va confondre En Ferran? Senzillament, el va confondre amb l'ex-ministre Bergamín.

La confusió és greu perquè Bergamín podria ésser pare d'En Ferran, i perquè l'Angel Ferran té un físic molt més graciós que Bergamín, del qual s'ha dit que és inconcebible que el mateix creador que ha fet Venus fes aparèixer Bergamín.

EM SEMBLA QUE M'AGRADARA!, per BAGARIA

Ara va bé, senyor lleó, que cantis «Els Segadors» en castellà.

Prínceps en desgràcia

On és En Mario Mateo, el gran violinista hispanoamericà?

Molts amics, temerosos que torni, es fan aquesta pregunta.

No hi ha por!

Uns dies després d'aquells tristament famosos concerts que costaven a la Diputació 40.000 duros — 20.000 menys que les organitzacions de teatre d'En Gual! — anà a acomiadar-se del personal de la Secció de Cultura i digué, amb la seva veu meliflua:

— M'escapo d'aquest país de desgrats!

Me'n vaig a Monte-Carlo a tocar davant de prínceps!

Bon profit!

La carrossa del Sr. Milà

Sabem que entre les coses brillants que quedaran en l'aire a la Diputació hi ha la carrossa senyorial que el senyor Milà i Camps tenia ja encarregada a la Casa Baltasar Fiol. Us imagineu aquesta carrossa — que deuria costar un ull de la cara — passejant per Barcelona tots els capgrossos de la Dictadura?

Alarma a Vic

El senyor de Peray, cavaller del Sant Sepulcre, fa pocs dies va haver d'assistir a unes noces, a Vic, en qualitat de padrí. L'home, naturalment, hi va anar d'uniforme. Ningú no hi va tenir res a dir i l'uniformat padrí va ocupar el lloc corresponent darrera els nuvis.

Va començar la missa. Tot va anar com una seda, fins que arribà el moment de l'elevació. Aleshores, el senyor de Peray va alçar-se i va començar a donar estrebades per a treure el sabre de la beina. Devia estar una mica rovellat perquè no seguia de cap manera. Les estrebades continuaven cada cop més fortes. La gent, alarmada, es va anar apartant del seu voltant. Hi havia veritable pànic.

Però no va passar res. Per fi, el cavaller de Peray va aconseguir desembeinar. Va flectar un genoll i va presentar armes amb gran prosopopeia.

El nou alcalde de Tarragona

Cal reconèixer que la fornada d'alcaldes post-directorials ofereix un espectacle brillantíssim, comparat amb el que oferien els d'aquests darrers sis anys.

A Tarragona, per exemple, aquesta plaça és ocupada actualment per un honorable ciutadà que porta el simbòlic nom de Celestí Salvador, el qual contragué, en la seva joventut, tals mèrits amb els seus serveis de carrabiner de quota, que merequés de l'aleshores soldà de Turquia Abdul-Hamid el nomenament de vice-cònsol d'aquella nació a Tarragona.

El dia de la constitució del nou ajuntament el saló d'actes de la Casa Consistorial s'omplí de gom a gom. El governador donà possessió a la gent nova i els celestí salvador de Tarragona inaugurà aquell acte memorable dient amb veu ferma:

— Se levanta la sessió!

Hom s'imaginarà fàcilment l'èxit d'aquelles paraules. Quan s'adonà de la planxa rectificà amb veu estentòria:

— S'abre, s'abre!

El tumulte anà creixent. Els guàrdies urbans no assolien apagar l'escàndol i les rialles del públic. Finalment l'alcalde tocà la campana i cridà energic:

— Pido la palabra!

Guillem Tell

No és pas aquest el primer alcalde pintoresc de Tarragona. El seu antecessor, senyor Andreu Segura, cantava de tenor en una capella de música de la capital. Quan el mestre de capella anava a fer preu per la música d'un enterrament o d'un funeral, deia als clients:

— Si vol que vingui a cantar l'alcalde, valdrà cinc duros més.

L'esmentat alcalde-tenor vingué un dia a Barcelona i trobà un tarragoní domiciliat a:

— A on vius?

— Al carrer de Guillem Tell.

— Ah, Guillem Tell! — féu admirat —.

Quin músicàs que era. Quina òpera més gran escriví!

El mur de contenció

Un altre immortal alcalde de la ciutat del Francoll fou el que construí el mur de contenció del famós Rec Major.

El dia que l'Ajuntament aprovà la construcció d'aquesta obra, celebrà una sessió bastant agitada. Uns proposaven que les obres fossin adjudicades per concurs. Altres, que fossin efectuades per administració. Passat l'afer a votació, triomfà el criteri d'aquests darrers. L'alcalde clogué la qüestió anunciant solemnement:

— Queda aprovada la construcció del mur contenciosoadministrativo.

Millor que a Olesa...

Dilluns passat, un conglomerat italià-panyol debutà a l'Olympia amb una Passió de gran espectacle.

En presentar-se al teatre l'inspector de la Societat d'Autors per tal de cobrar el percentatge corresponent als drets de propietat literària, l'avisador li digué:

— Esperis' un moment. El gerent baixa tot seguit.

— És al despatx de dalt?

— No. És a la creu. Fa de Crist.

Una Catalana a Rússia

L'APERITIU

Qüestió de nom

— Vós — li deien l'altre dia a En Nicol, hauríeu de cercar un pseudònim que sonés bé per a signar les vostres col·laboracions a *La Veu*.
— No cal — va respondre —. No tinc pas un nom que soni malament.
— Tant com això no. Però, què voleu que us digui, sembla un anunci de pasta per netejar metalls.

La conferència d'En Dalí

Primera decepció

Molt abans de començar la conferència d'En Dalí, la sala de l'Ateneu era plena. Tots els espectacles gratuïts tenen èxit, i més quan s'esperen estridències. Molt de públic esperava sentir coses gruixudes i se'n llepava els bigotis.
Passava més d'un quart de l'hora anunciada per començar, i el conferenciant no compareixia. En Domènec Carles deia:
— No vindrà, el cor m'ho diu. És la solució més sobrerrealista.
Algú encara trobava més sobrerrealista abandonar la sala, sobretot si el conferenciant havia de venir.
Però En Dalí va comparèixer, prop de mitja hora tard, per dir tot allò que ha dit sempre i que gairebé tots els presents sabien de memòria.
En aquest sentit, la sensació d'estafats va ésser bastant general.
Les estridències fan poc efecte quan es repeteixen massa: queden *pompier* molt aviat.

A les palpentes

Una senyora va arribar completament desorientada. Devia haver sentit dir alguna cosa i es va enfilar escala de l'Ateneu amunt.
— Escolti — va preguntar al primer que va trobar —, què expliquen avui?
— Miri, una conferència.
— És per senyores?
— Em penso que és per tothom.
— Qui la dona?
— Un pintor.
— Ah, un pintor. Que sap si és un pintor d'aquells fins?
Ja s'ho devia trobar després. Ara, com que no li havien fet pagar res per entrar...

Més palpentes

Per fi, el conferenciant va arribar. Va preguntar a la porteria de l'Ateneu:
— Que és aquí l'Ateneu Barcelonès?
— Sí, senyor — féu el porter.
— Sóc el conferenciant...
— Pugi, corri, que l'estan esperant.
I als pocs moments, Dalí, fet una *monada*, entrava a la sala, acompanyat del president de l'Ateneu, senyor Pere Corominas.

Contramaniobra dels escèptics

Els més assidus ateneïstes assistiren a la conferència decidits a no indignar-se.
— Aquests sobrerrealistes — era l'opinió general — el que volen és escàndol. Doncs no els secundem el propòsit.
I tot hauria anat bé si alguns espectadors de bona fe no haguessin protestat sorollosament. Però no va arribar-se a l'agressió, final sobrerrealista per excel·lència, que hauria permès engruixir l'hipotètic martirologi de la secta. I diem hipotètic perquè allò de la Closerie des Lilas té una gran part de bluff.

Final heroic

En Dalí va dir, entre altres coses, que l'acte sobrerrealista més pur hauria estat baixar al carrer i engagar trets de revòlver contra la multitud, i no pas donar una conferència, acte tan vil com escoltar-la.
Però de fet, devia considerar menys exposat donar la conferència que obeir el credo sobrerrealista.
En Farran i Mayoral, que tenia ganes de pegar-li, durant la conferència es va trobar molt allunyat de la taula, i quan En Dalí se'n va anar, separat d'ell per un infranquejable tou de públic.
En Dalí, que havia sortit de la sala emparat pel president i dos criats de l'Ateneu, no es va pas entretenir per la casa.

¡Qué martilleo tan atroz, qué dolor tan cruel! Se nos nublan los ojos y encontramos la vida amarga, difícil, insupportable; pero no hay que desesperar ni dejarnos llevar por el tormento que nos ocasiona esta tremenda jaqueca. Seamos más prudentes y escojamos el medicamento que no sólo nos librará de estos sufrimientos, sino de los dolores de muelas, de cabeza, de oídos, de las neuralgias y de los dolores producidos por las molestias periódicas de las señoras. Esto lo conseguiremos con la

CAFIASPIRINA
Levanta las fuerzas, despeja el cerebro y no ataca el corazón ni los riñones.
Desconfiad de las tabletas sueltas.

No fa gaires dies, En Puig i Ferrer, els editors Antic i Queralt, de "Proa", i jo buscàvem en vivia la mare d'Andreu Nin per oferir-li el primer exemplar sortit de la impremta de l'admirable traducció catalana que el seu fill ha fet de *Crim i càstig*, de Dostoievski. Per fi hi trobàrem: una taverna del carrer de Sant Jeroni.

La mare d'En Nin és una senyora d'una seixantena d'anys, que no n'aparenta més de cinquanta. En saber que ella havia fet una estada d'un any a Rússia, ara en fa cinc, volguérem que ens expliqués el que hi havia vist. Fins ara només coneixíem impressions d'escriptors, de periodistes, però no les d'una dona del nostre poble.

—Vaig fer el viatge a Moscou amb l'única objecte, naturalment, de veure el meu fill, acompanyada de Maurín, Pérez-Solís i altres, que hi anaven amb motiu d'un Congrés Internacional.

—Quina impressió va fer-li Moscou?
—Excel·lent. Figuri's que jo hi anava amb el temor de veure confirmades les notícies que llegia al diaris: fam, revoltes contínues, persecucions, afusellaments, ciutats mortes... i arribà a l'estació, i de tanta gent i de tant de moviment com hi havia no podia ni trobar el meu fill. Es clar que aquest ja m'havia escrit moltes vegades que tot eren mentides inventades pels governs dels altres països per desacreditar el règim soviètic. Però jo m'havia cregut més el diaris que no pas a ell. De seguida vaig veure que havia fet mal fet. Perquè, tant bon punt sortíem de l'estació en un taxi per anar cap a l'Hotel, Mare de Déu, quina gentada pels carrers! Les dones pintades, faldilla curta, cabell tallat, com aquí. Ja duïen mitjons, però amb la cama nua. Que de pressa caminava tothom! Allò semblava Berlín.

—Què li sembla, mama! —em deia l'Andreu—. Està mort això?
—Passarem pel davant d'un mercat. Quina gornació! Quantes i quantes parades de vendre! I que proveïdes!! Per si no n'hi hagués prou, tots els carrers del voltant del mercat estaven plens de venedors ambulants... "Què li sembla, mama? Oi que ens morim de gana?" —em deia el meu fill rient. Quan vaig anar a comprar carn, em va cridar l'atenció que en lloc de tallar les costelles d'una a una, com fan els d'aquí, donin una terça o un quilo de costelles en un sol tros de carn. És més bonica la manera de servir d'aquí. Es clar, però, que al preu que va la carn no val la pena d'entretenir-se.

—Va barata?
—A trenta cèntims la terça. A tres rals el quilo. I no és pas això sol el que va barata. També hi van els pollastres, les gallines, els ous, la mantega, la llet... Els pobres no més poden menjar aquestes coses. Recordo que per Nadal vaig comprar una oca que va costar-me quatre pessetes i era tan grossa que no ens la podíem acabar de treure mai del davant...
—Doncs què és el que va car?
—Fruita i verdura. D'això només en poden menjar els que guanyen molt. També va car el vi. A sis pessetes el litre. I l'oli, que hi arriba d'Itàlia. L'oli, però, el supliren amb la mantega, que ja li dic que va regalada. També va car tot el referent a vestir i el calçat.

—I el pa?
—No en falta mai, i és molt bo. No veu que fan dues collites de blat a l'any? Va a 60 cèntims el quilo. Veu, una cosa que ells consideren com un requisit és el cogombre.

—Es veritat que són tan llaminers?
—Ja ho crec! Els agrada el dolç i les dones russes saben molt de fer dolços. Nosaltres vivíem a l'Hotel Lux, als baixos del qual hi ha unes cuines immenses. Doncs ha de pensar que els dissabtes a la tarda —que allí tothom fa festa— estaven atapeïdes de dones fent dolços, cadascuna amb els seus motllos. Mengem molta xocolata, i la mengem crua, sense pa. Pels carrers es veïen moltes noies que venien xocolata i caramels, i eren estudiants que d'aquesta manera guanyaven alguna cosa per ajudar-se a pagar els seus estudis. Ha de pensar, encara, que a cada casa hi ha constantment un "samovar" amb aigua bullint i així que arriba una visita —i els ussos es visiten molt— li preparen en un segon un te calent i li treuen una plata de dolços...

—Sí, sí, com a les novel·les...
—Hi ha dies que un ha de pendre deu o dotze tés, amb les corresponents pastes. També fan crema, però els surt molt clara, perquè no hi posen midó.
—N'hi deu haver moltes de coses que no les fan com aquí...
—Moltes. El pollastre rostit el farceixen com nosaltres, amb salixites, prunes i pinyons, però abans d'arribar-hi jo l'acompanyaven amb macarrons bullits i arròs blanc, en lloc d'escarola, com aquí.
—I ara ja no ho fan?
—Es clar que no! De seguida vaig ensenyar-los de fer el nostre arròs amb pollastre, que va tenir un èxit extraordinari. El dia que en feia l'Andreu convidava els amics i ha arribat a ser el plat obligat de les festes en moltes llars russes. Molts prohoms soviètics n'han menjat i els ha agradat força. També vaig ensenyar-los de fer macarrons a la italiana, escudella barrejada —que ara allí es menja sovint— i pilota, que tampoc la coneixien. Ells feien, sobretot, unes mandonguilles enormes...
—Així, digui que va fer triomfar la cuina catalana... Ja fa bonic això! I, anant a una altra cosa; li sembla que n'està content el poble de la seva revolució?
—Molt. Pels carrers es veuen constantment manifestacions revolucionàries. Els russos són molt aficionats a cantar. I a cada fàbrica hi ha una banda formada pels obrers mateixos. Sovint, a l'hora de plegar, surten formats, amb la banda al davant, tocant i cantant himnes revolucionaris, sobretot *La Internacional*. La gent que passa pels carrers generalment s'hi ajunta i això dona lloc, a cada moment, a extraordinàries manifestacions d'entusiasme. El meu fill gairebé cada dissabte donava una conferència en una fàbrica o altra, i no pot imaginar-se amb quin entusiasme l'aplaudien, en aca-

bar. Les dones besen els oradors i els homes tenen el costum d'agafar-los i tirar-los en l'aire, rient, unes quantes vegades. Em feien patir més amb això! Les dones, i això és molt curiós, prenen una part activíssima en el moviment comunista. Sobretot, naturalment, les joves. Totes formen part d'unes agrupacions els membres de les quals es diuen "pioneers" i vesteixen una mena d'uniforme comunista que consisteix en una brusa blanca, una faldilla blava i un mocador vermell nuat sobre el pit. Es pot dir que tota la joventut i tota la joventut són "pioneers". Els joves i els

ANDREU NIN

nois porten pantalon blau o brusa blanca. Una particularitat de la vida russa és que totes les dones treballen. La dona de l'Andreu és mecanògrafa.

—Així, els comunistes són els amos absoluts de la situació...
—I tal! Figuri's que cada vegada que el meu fill havia de sortir per coses del Partit, sobretot si era al vespre, jo, amb l'habitud de Barcelona, en com vostè sap, fou extraordinàriament perillós tenir certes idees, li deia: "Vés amb compte, fill meu!" Aleshores ell es posava a riure i em deia: "No tingui por, mama. Aquí la cosa va a l'inrevés."
—I les festes, com les celebren?
—Hi ha els teatres, els cinemes, els esports, com aquí. Hi ha sobretot, el patinar, que els agrada molt. En general, però, els diumenges tothom va al camp. La festa més grossa és, naturalment, l'aniversari de la Revolució. Són tres dies complets durant els quals tot, absolutament tot, està tancat. És a dir que s'ha de comprar per a tres dies. Les manifestacions que es fan són enormes. Jo me les mirava des del balcó i, de tant en tant, havia d'entrar a l'habitació perquè estava marejada... Gent i més gent, bandes i més bandes, cants i més cants. Imagini's que els músics per poder-ho aguantar van a cavall... Més d'un milió de persones...

També és una festa grossa l'aniversari de la mort de Lenin. Mentre jo hi era es va escaure el primer.

—Va visitar el cadàver?
—Naturalment. Hi va tothom. Sembla una nina de cera. El panteó és a la Plaça Roja, voltat de jardins. A la mateixa Plaça hi ha també, enterrats, tots els que han mort per la Revolució.

—M'ha dit que vostès vivien a l'Hotel Lux?
—Sí. És un hotel que en fa cinc o sis com el Ritz d'aquí. Del Govern, naturalment. El travessen carrers. Només li diré que s'hi va calar foc i ni ens en vàrem donar. Per cert que l'amo, en incautar-se'n el Govern, va haver de posar-se a treballar de cuiner Però diu que feia el menjar malament sempre, es comprovà que ho feia expressament, i el van ficar a la presó. L'Andreu hi té tres habitacions llogades.

—Paga lloguer?
—Al Govern. Segons els guanys. Allí el lloguer es paga segons els guanys de casa.

—Va veure altres catalans?
—En Grau, un comunista. Per cert que un dia va haver de pagar una multa per haver-se ajegut en un lloc d'ufi pare on era prohibit d'entrar, i un altre dia una altra per haver llançat un paper a terra. Vaig veure també la cantatriu Roseta Gai, que va venir a fer unes representacions d'òpera italiana. Quina sorpresa tan agradable va tenir en sentir que el meu fill la saludava en català, en un entreacte del *Barber de Sevilla!*

Hi ha molts sudamericans, i molts alemanys. I molts, però molts italians. Pot com es desfoguen. Em descurdava de dir-li que vaig tenir la sort d'anar molt sovint acompanyada d'una senyora catalana de Perpinyà, la senyora Marty.

—Del famós diputat comunista que desaparegué de França misteriosament?
—Del mateix. És un bon senyor. Quan jo frisava per tornar aquí, em deia sempre: "Però, senyora, no es faci mala sang..."

—Va veure algun cabdill comunista rus?
—Trotzky. Molt sovint. L'Andreu hi parlava molt per telèfon, i alguna vegada havia vingut per casa.

—I què tal?
—Què li diré jo? Sembla un bon home. Pel vestir rai, no ho hauria dit ningú qu'tingués un càrrec de tanta importància. Vestia absolutament igual que el meu fill, és a dir, que tothom. Tothom va igual. Duen la "rubaska" —aquella brusa cenyida per un cinturó—, el pantalon ficat dintre les botes. Per cert que una vegada va passar una cosa molt curiosa. Les notícies importants de Catalunya les rebíem per telegrama, l'endemà mateix. L'endemà d'haver succeït ens vàrem informar, per exemple, d'aquell accident del tren de Les Planes, de l'atemptat contra Maurín, etc. Un dia les notícies que venien d'Espanya deien

que Trotzky havia estat exiliat de Rússia. L'Andreu es va posar al telèfon i li ho va comunicar: "Ja sabeu, Trotzky, que esteu exiliat?" "Ah, sí?" —contestà aquest— "Doncs per tal de convèncer-vos que és mentida espereu-me d'aquí una hora a pendre el te." Al cap d'una hora era a casa i comentava, rient, la pressa dels estrangers a treure'l del seu país.

—Va aprendre alguna cosa de rus?
—Pocques paraules. A propòsit d'això, una altra anècdota. El meu fill —que tenia un càrrec oficial important— estava sempre molt enfadat. Escribia, donava conferències, prenia part en reunions, etc. Continuament el demanaven al telèfon.

Vet aquí que un dia va trobar-se molt malament i es va tirar al llit, estant jo sola a casa. Truqui al telèfon. Què fer? L'Andreu em diu: "Posa't al telèfon i digues aquestes paraules: Ni pontinaio; mama Nin, que volen dir: "No comprenc res. Sóc la mare de Nin. Tot els sant dia vaig haver d'estar dient: Ni pontinaio."

—M'ha parlat del Nadal. El celebraven quan vostè hi era?
—Molt. A casa, com a totes les cases, vàrem fer arbre. Quina gatzara tota la nit! Tocaven la guitarra i ballaven d'aquella manera, sap? que sembla que estiguin asseguts. Una festa religiosa importantíssima a Rússia era la Pàsqua. A mitja nit tothom va a l'església a dur la mona a beneir, amb una candela encesa. El capellà us agafa el cap i enraona una bona estona. Són uns capellans amb unes sotanes molt cenyides de la cintura, i unes grans barbes. Semblen pelegrins.

—Hi anava gent a missa?
—Molta. I pensi que només a Moscou hi ha 1.500 esglésies. Jo anava a la capella del Tsar, que és la que tenia més a la vora. Hi havia, indubtablement, molta gent religiosa. Una minyona nostra, per exemple, no va voler barrejar durant la Setmana Santa, que ja jo no es celebrava.

—Ah! però també hi ha minyones?
—Naturalment. L'Andreu en tenia dues. L'Oiga i la Sònia. Com s'ho hauria fet, si no? La seva dona va tenir tres nenes d'un part. Figuri's quina feinada a rentar roba i a preparar biberons!... Les minyones, però, estan molt bé. A més del sou, fixat pel Sindicat i que és molt bo, se'ls han de donar dos vestits i dos parells de sabates a l'estiu, i dos vestits i dos parells de sabates a l'hivern. El diumenge tenen festa absoluta, tot el dia. I cada setmana tenen una nit per elles. Aquella nit, si volen, fins poden dormir fora de casa. Tenen, també, quinze dies a l'estiu. El més important, però, és que tenen una llibreta on apunten els mals tractes que puguin rebre i molt sovint passa un delegat del Sindicat a examinar aquesta llibreta. Si es comprova algun manament l'amo és multat sense cap consideració. Ja ho deia jo a l'Andreu: "Però si aquestes noies estan millor que vosaltres!" Ell em feia, sempre: "I que no s'ho mereixen?"

—I l'amor?
—Hi ha molta llibertat en aquest ram. La gent poden ajuntar-se i separar-se amb facilitat. No vaig tenir ocasió de veure cap casament ni cap bateig. En canvi, vaig veure enterraments, amb capellans i sense. Per cert que allí el mort el duen destapat. Quan van en cotxe la tapa va posada travessera als peus de la caixa. Quan van a peu, dues dones caminen davant del taüt portant la tapa amb els braços en l'aire. En acomiadar-se el dol, tothom ha de fer un petó al cadàver. "Així sí que no ho he pogut fer mai!", em deia el meu fill. Ara que he parlat de cotxes, he de dir-li que és una de les coses que fan més gràcia de Moscou. Els cotxes són uns gegants peluts enflats dalt d'una veritable baluerna arrossegada per un cavall que no pot ser més ranci. El curiós és que a Rússia un cotxe serveix per a qualsevol cosa. El mateix hi porten un mort que una calaixera. No pot imaginar la pila de mobles i de fardells que a vegades carregen, i la fila que fa tot plegat...

—I les botigues?
—No n'hi ha. Hi ha les grans Cooperatives de l'Estat, molt ben assortides, i que funcionen admirablement. Estan instal·lades en el que abans eren grans palaus. Cregui que fa estrany de veure aqueslles piles de queviures de tota mena en locals tan fastuosos, de parets i sostres carregats de daurats i pintures...

—I el clima?
—Rigorós a l'hivern, però a l'estiu com el d'aquí.

—Els metges?
—Gratuits. Tots aquests serveis ho són. Això no vol dir que si vostè en vol algun de determinat, pagant també el pot tenir. Les medicines són cares.

—Així, doncs, hi ha rics i pobres, també?
—No és això. El que hi ha és que no tothom guanya el mateix sou, i això és natural. Per tenir diners, però, cal treballar. I un cop guanyats, és natural també que cadascú els gastí com li sembli. De totes maneres, pot dir-se que el que treballa guanya prou per a donar-se alguns gustos. I dels pocs que no treballen, aquells que és perquè no poden, ho tenen tot de franc; i aquells que és perquè no volen, no tenen res, no poden viure. No hi ha gent ociosa.

—Magnífic! Han aplicat la teoria de Sant Pau. Avui fos i demà festa!

JOAN ALAVEDRA.

JOSEP MARIA DE SAGARRA

BANCO HISPANO DE EDIFICACIÓN
REAL SOCIETAT COOPERATIVA DE CREDIT
Avinguda Conde de Peñalver, 8 i 10 - MADRID
Casa pròpia, finca rústega, cancel·lar hipotecas, diner per negocis, dots per la vellesa, s'obté subscribint-se al Banco Hispano de Edificación.
Informes: DELEGACIÓ PROVINCIAL - Rosselló, 315 - BARCELONA - Telèf. 70021

Al marge del banquet del Ritz

En el banquet del Ritz en homenatge als representants de la intel·lectualitat castellana, hom pogué veure diversos fets miraculosos.

El primer i no el menys important fou el d'encabir prop de sis-centes persones en una sala on hi cabe gaire més de dos-cents comensals asseguts davant d'una taula.

Altre miracle fou que, malgrat aquesta afluència d'assistents, molts dels quals es

darrers temps En Pi no ha satisfet a tothom.

— I sabeu? Algú ha cregut que aquest parlament podia ser convenient per En Pi, perquè tornés a ocupar el lloc que deu ocupar entre nosaltres.

Veiérem entre els assistents alguns alta funcionaris de l'Exposició. També hi era «Joan» Montaner, magnífic com sempre, però menys displicent. La presència d'aquest darrer indigna alguns esperits joves i

Un col·laborador amagat de la dictadura

XAVIER VIURA

Ja deveu recordar que el senyor Xavier Viura, l'antic poeta místic català, ens ha portat als tribunals perquè l'amic Llates havia comentat en el nostre *Mirador Indiscret* la notícia que va córrer de pretendre la plaça de director del cos de ball del Liceu. El senyor Viura, col·laborador dels nostres estimats companys lliurepensadors i republicans *El Diluvió* i *El Progreso*, es considera injuriat perquè diu que l'amic Llates li va dir maçó i també perquè el va comparar amb la senyora Pauleta Pàmies, actual mestressa de ball al Liceu, que, segons el senyor Viura, és una persona grotesca.

Aquestes injúries diu el senyor Viura que li han causat un dany que de primer anuvi va calcular en vint-i-cinc mil pessetes i que, després de caure la dictadura, ha rebaixat a sis mil. Sembla que el canvi de règim polític no hagi de tenir res a veure amb els interessos del senyor Viura, però resulta que dintre del sistema que ha escollit per mirar de guanyar-se la vida posant preu a les injúries que diu que li fan, la desaparició de la dictadura li representa un contratemps.

D'això precisament volem parlar. El senyor Viura, per allò d'haver estat poeta català i d'escriure algunes vegades en diaris republicans, té entrada en cercles i penyes d'amics que és molt necessari que estiguin avisats de quins són els seus veritables interessos en les nostres qüestions polítiques. Els temps que correm justifiquen sobradament aquest avís.

Que el senyor Viura hagués demanat vint-i-cinc mil pessetes amb el pretext d'haver-li dit maçó, és cosa que només a ell interessa; però el que pot interessar als amics catalanistes i republicans que hi tenen tractes és la manera com s'ha dirigit al jutge per demanar aquells diners.

«Aquest setmanari — diu el senyor Viura parlant-li de *MIRADOR* al jutge — no és en realitat altra cosa que un continuador vergonyant d'una política que s'ha vist obligada a emmudir des que s'ha instaurat el nou règim polític, i que aprofitant el marge que racionalment deixa a tota publicació la censura governativa i que ens recorda aquelles èpoques calamitoses en les quals podien viure i publicar-se setmanaris d'un tan trist record com *L'Estrebet*.

«El setmanari al·ludit publica invariablement una secció anomenada *Mirador Indiscret*, en la qual es permet vessar tota mena de prociatats, que voregen gairebé sempre la injúria, i moltes vegades, com aquesta, fent gala d'injuriar ciutadans pacífics que no han comès altre pecat que el de no combregar amb els ideals dels seus redactors o no prestar-se a fer-los un joc que, si sempre ha estat repugnant, cau ara dintre d'una determinada política que, per disposició expressa i reiterades manifestacions del poder executiu, està fora de la llei i mereix la seva sanció.

«La literatura de prosa detestable que des de les columnes del *Cuquí* i *L'Estrebet* ahir i des de les de *MIRADOR* avui, es divorcia de tot sentiment enlairat, queda reduïda, quant a moral, a la filosofia de llogarret d'una pena d'amics, i quant a política, a les tendències execrables i raquiques que posen fronteres al Pireneu i a l'Aragó. Podrem parlar quan vulguem de tot això perquè no farem altra cosa que seguir un corrent que per sort s'ha posat de moda i avui està patriòticament patrocinat des de les més elevades altures.

«Sempre serà lícit repèllir per les vies del dret aquestes *desmanes* i aprofitar totes les ocasions, fins les que pot oferir un tràmit judicial, per marcar amb l'estigma que mereixen els que més o menys descaradament es llancen a una política que qui pot i deu-ha condemnar rotundament. I a *MIRADOR* hi ha això i s'ha de tenir la valentia de dir-ho. Ens coneixem des de fa més de trenta anys i sabem fins a quin punt cerca totes les armes aquesta literatura catalana que no és més que mala política catalanista.»

Això i altres coses sobre necessàries reprensions que per caritat callem les va dir el senyor Viura al jutge l'estiu de l'any passat, en ple règim de dictadura. S'encarregà de traduir el seu pensament l'advocat Andreu Sierra, company de despatx de l'actual regidor de la Lliga senyor Degollada. Com que no és de creure que un advocat d'aquesta significació hagi pogut usar aquells termes parlant per compte propi, ens fem càrrec de la mala estona que deuria passar en tenir d'interpretar en forma tan agressiva els sentiments patriòtics del senyor Viura per demanar en nom seu unes pessetes. Encara ens en fem més càrrec des que aquest advocat ens va fer dir per un amic que tant ell com el senyor Viura obeïen ordres del governador Milans del Bosch que tenia travessat el nostre setmanari. Deu ésser perquè aquest governador ja és fora que el senyor Viura s'ha decidit a baixar de vint-i-cinc mil a sis mil pessetes l'avaluació del dany que vol cobrar.

Per la nostra part no hi tenim res a dir ni tenim altra cosa a fer que esperar com acabarà el procés pendent contra l'amic Llates; però ens ha semblat que no era just mantenir secreta, quan l'estat del procés l'ha feta pública, la defensa patriòtica que el senyor Viura ha fet de la dictadura i dels seus procediments contra Catalunya només per demanar a un tribunal que condenni el nostre amic a pagar-li un diner que no li deu. Hauria estat fer un tort a tots els amics davant dels quals el senyor Viura no hagi tingut la franquesa d'espontanejar-se com davant del jutge.

C. E.

El concurs per a l'empresa del Liceu

Ja s'han obert els tres plecs de proposicions presentades novament pels tres anteriors concursants. La Societat del gran teatre del Liceu haurà de dictaminar un altre cop quina d'elles s'ajudi més amb les finalitats artístiques i culturals del gran teatre i amb els peculiars interessos dels propietaris. La indecisió que va caracteritzar la votació anterior és simptomàtica de la desorientació que regna dins de l'ànim dels cridats a judicar una qüestió tan delicada. Nosaltres, per això i perquè, com a barcelonins de tota la vida, no podem estar-nos de sentir i d'opinar quan es tracta de coses

proposa *La campana somersa*, de Respighi; *La Llama*, d'Usandizaga; *El sombrero de tres picos*, de Falla, i *Aclé*, de Manén. A més a més, donarà a conèixer a l'estranger *Las golondrinas*, d'Usandizaga. Mestres, amb més d'encert, al nostre entendre, dona el següent programa:

1. *Maria del Carme*, de Granados.
2. *Las golondrinas* — i dues més, encara no triades.
3. Les traduccions del *Cavaller de la Rosa* i *Tristany i Isolda*.
4. Reposició dels *Pireneus*, de F. Pedrell; *Marouf*, *Marta*, *Mignon*, *Il Trovatore*, *Guglielmo Tell*.

La sala del Liceu

que, com el Liceu, són l'orgull de Barcelona, ens creiem assistits amb el dret, àdhuc esperonats pel deure (ara que en el debat pot intervenir tothom amb l'obertura dels plecs de proposicions), d'exposar d'una manera clara i objectiva l'estat actual de la qüestió, els interessos que hi juguen i les solucions que serien desitjables.

Ens anima encara més a dir la nostra opinió les circumstàncies especials del moment actual. En efecte; el Liceu es troba en un dels moments més importants de la seva vida artística. Es imminet una reforma, que serà com una operació de rejuveniment. I aquestes operacions sempre són crítiques. Qualsevol equivocació no tindria adob. I per altra banda cal decidir-se. Car del Liceu de fa anys, un dels primers teatres lírics del món, al d'avui que, dintre d'una carcassa solemne, davant del públic més mudat i distingit, ofereix espectacles on elements de primera qualitat queden inutilitzats per les masses i escenificacions més deficientes i deplorables: del Liceu de la Barcelona petita al de la Barcelona gran hi ha una diferència aclaparadora en contra nostre. Barcelona petita demana comptes a la Barcelona gran. Els avis s'averonyirien dels nerts.

En el debat per a la provisió de l'empresa de 1930-35, hi juguen tres menes d'interessos:

1. Els interessos de l'art, en primer terme.
2. Els interessos dels propietaris. Aquests els obliguen a procurar que la quantitat que hagin de donar com a subvenció sigui la més baixa possible. Però en això cal tenir present, en primer terme, que, si la quantitat, a causa de la seva mateixa insignificància, obliga el teatre a dur una vida escarrassada, els primers perjudicats seran ells, perquè baixará el preu de la seva propietat.

Els tres projectes, del senyor Mestres, empresari fins ara; el senyor Rodés i el senyor Ferone exposen les seves proposicions atenent-se envers aquesta divisió. Els examinarem també per aquest ordre.

Si ens reduïssim a la qüestió dels números, sense més, donaríem la palma al projecte del senyor Rodés; demana tan sols 3.250 pessetes per funció i es compromet encara a donar 250 pessetes per funció destinades a un fons que es diria del Foment de l'art i que, en realitat, serviria per a institució de premis i amortització de vestuari i decorat, etc. Cas que la propietat tingues a bé que es fessin només quatre funcions per setmana, en comptes de les cinc que es fan ara, demana 950 pessetes més per funció. O sigui, que la subvenció pujaria a 4.200 pessetes per funció.

No res menys, ofereix als accionistes un regal del 5 per 100 dels beneficis nets de la Radio, destinats al fons de Foment de l'art, i el 20 per 100 de la subvenció, i la subvenció mateixa als propietaris que li cedixin les butaques. Encara més: tot propietari que vulgui convertir la seva localitat intransmissible en transmissible ho podrà fer, només donant la quantitat de 30 pessetes a l'empresa.

Aquest projecte és el més fet de cara als accionistes.

Quant als interessos artístics, el senyor Rodés no és tan explícit ni generós; respecte a l'escenografia es limita a dir, d'una manera vaga, que «Debe utilizarse el decorado antiguo y hermoso», sense restringir aquesta qualificació d'«antiguo y hermoso» només a determinats casos, com es fa en els plecs dels senyors Mestres i Ferone, que diuen, explícitament: «No todos los decorados de las óperas que fueron representadas en el Gran Teatro del Liceu, en unos tiempos y en otros, reúnen los caracteres que acabamos de apuntar... Renovar aquellos otros de valor discutible, sería tarea vana y por ello el suscrito se propone optar, en caso semejante, por la creación de decorado completamente nuevo. — Para las obras nuevas nunca se utilizará el decorado existente» (plec Ferone) i: «Mejorará no sólo lo que se refiere a la parte de decorado escénico para la presentación de las obras, sino a vestuario, atrezzo y guardarropa, a cuyo fin, es propósito del que suscribe, llegar a la adquisición del mismo, que quedaría de propiedad de la Sociedad del G. T. del L... el número de decoraciones pintadas y construídas por esta Empresa, durante los trece años de su gestión, pasa de 116 decoraciones, 48 obras completas y muchísimos efectos de escena, cuyo coste sobrepasa las 400.000 pesetas.»

La mateixa observació podria fer-se del que diu de les estrenes a fer: no presenta cap pla concret: al costat d'això, Ferone

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

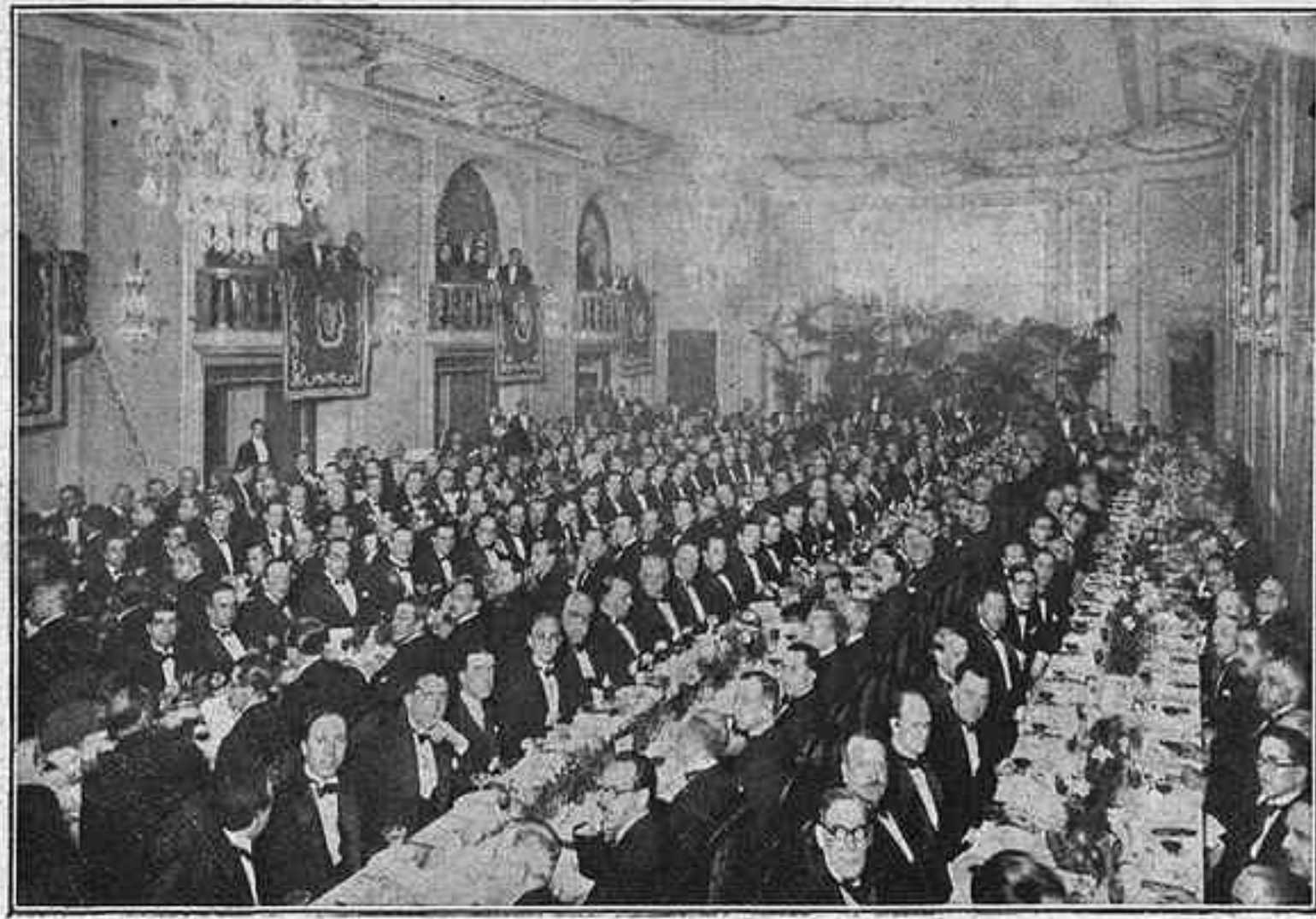
«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

«Respecte a la possibilitat d'aquesta barator existeix una consideració de sentit comú. Si el senyor Mestres la cregués compatible amb la dignitat del teatre, estaria més capacitat que ningú, amb la seva experiència del Liceu, per a oferir un preu mínim. Però el senyor Mestres, precisament, s'ha vist cohibit durant les darreres temporades per la manca de consignació suficient. Les últimes temporades liceístiques han estat a poca altura, malgrat els esforços. I no hi ha cap més causa. ¿Fóra creïble que un empresari, tan a prop de la fi del seu contracte, perquè sí, pel gust de fer economies que després li haurien de sortir cares es dediqués a perdre prestigi? No; no hi ha dubte que la subvenció no era suficient.»

ROSSEND LLATES

El saló del Ritz durant el sopar dels intel·lectuals

presentaren a darrera hora, el banquet fou bastant ben servit i el menú força bo. Fem-ho constar en honor a la veritat, car altres vegades no ho hauríem pogut dir així.

Un altre miracle fou l'assistència a l'acte d'algunes persones — no gaires, però — que fa no més de tres mesos haurien anat a una cerimònia contra la llengua catalana, si als emissaris de la Dictadura se'ls hagués ocorregut d'organitzar-la. (Això ben bé no és un miracle, per tal com ens ho podem explicar amb raons massa humanes.)

Un quart miracle fou que no parlés l'Estelrich, malgrat haver-s'ho meregut aquesta vegada, com un dels iniciadors de la idea i qui sap si únic iniciador, i haver-lo al·ludit En Giménez Caballero.

Un cinquè miracle fou, per últim, que, malgrat ser-hi tot Catalunya al banquet, encara la lectura de les adhesions durà més de mitja hora.

Doncs els organitzadors, que sembla que eren l'Estelrich i En López Llausàs, reixiren en el *tour de force* de donar de menjar bé i ordenadament a tants d'intel·lectuals. Però segons la majoria dels presents, no els acompanyà la mateixa sort en la designació dels oradors catalans.

No, segurament, En Serra Hunter llegí un bon discurs, oït només que per la meitat dels comensals, gràcies a la seva poca veu en col·laboració amb un altaveu destremat i un ventilador reaci, i l'August Pi i Sunyer recitá greument un bell parlament. Però cap dels dos no reixí oratòriament a donar l'expressió de passió i de fondària de pensament que assoliren alguns oradors castellans, mestres en l'art de manejar el seu idioma.

Aquesta carència catalana l'expressà en frase lapidària un dels més distingits membres de la penya de l'Ateneu:

— Sis a zero a favor de l'«espanyol».

(Per a millor intel·ligència diguem que foren sis els oradors castellans que parlaren.)

Entre la gent amb qui parlàrem es comentà diversament aquest resultat poc lluit de nostres.

Una eminença grisa d'Acció Catalana — partit que hi tenia, dit sigui de passada, el bo i millor — deia:

— Ja convé que sigui així. Val més que es comprometin ells. I després, fer-los quedar més bé que nosaltres, no és una exquisida cortesia?

Un comensal no tan fi com aquesta eminença, molt apreciada per altra part a casa nostra, exclamava:

— En tenim almenys quinze, començant per Rovira i acabant per Bofill, que ens haurien fet quedar més bé com oradors. I tothom assentia. Nosaltres també.

Algú donà a darrera hora una explicació del perquè pronuncià el discurs de clausura Pi i Sunyer. No és pas que aquest no tingui categoria. Però sembla que en aquests

simplistes. No compartim de llur opinió. També hi era un jove ambiciós, autor, en la qualitat de funcionari, de la major part d'intervius i declaracions que el difunt dictador donà a la premsa estrangera els darrers anys.

També hi era el governador d'una província catalana que no fa molt, segons la fe d'un diari, autoritzà una conferència sota la condició que no es pronunciés en català.

En els balcons mig reservats que a l'esquerra de l'espectador hi ha a la sala del Ritz s'hi veien algunes persones. Reconeguérem alguns aristòcrates dels que passen per simpatitzants per les coses de Catalunya. Així mateix algunes dames molt ben parades, pertanyents a les famílies d'alguns dels més importants actors de la cerimònia.

Amb la mà al cor i amb el cor apegat hem de confessar que les vuit o nou persones que poguérem identificar, totes parlaren normalment castellà.

Ens pensem que ara es convertiran.

El millor dels discursos, per a nosaltres, el de Fernando de los Ríos, malgrat un petit excés de retòrica. Com es diu vulgarment, posà el dit a la llaga. El públic se n'adonà i subratllà els moments en què l'orador realitzava aquesta operació quirúrgica.

Després Sáinz, futur ministre, que ens deixà una fórmula que ens pensem que farà forolla. «No más asimilación. Pero (aquests terribles peròs) contra la no asimilación, no separatismo.» La majoria aplaudí. Algú que no aplaudia, ens digué:

— Ja hi estic conforme, ja. Però, sabeu? per ara em reservo.

El discurs més vibrant i més cordial, el de l'Ossorio. Un moment semblava que anaven a arribar, invocats per la seva poderosa veu, uns escamots de castellans a deslluirar-los.

Molt de to el parlament de Marañón, no tant el de Caballero. El de Menéndez Pidal devia estar molt bé, però no en sentírem res.

Quant al de l'Ortega i Gasset, abstracte, abstracte, però que ben dit!

Un que estava prop de Pujols, digué:

— Aquest no es vol comprometre.

Un altre que havia de telegrafiar, afegia compungit:

— No hi trobo cap afirmació clara pel telegrama. Està massa bé això per fer-ne un extracte telegràfic.

Després dels oradors castellans que anaren molt enllà, que digueren coses molt fortes i que ens donaren la raó del tot, el millor, el públic, que aplaudí, aplaudí, inlassablement.

I tot plegat molt cordial, molt comprensiu. Vaja, ja us ho direm, millor que la Solidaritat.

Si hi posem aquests grans d'ironia és per a no semblar massa solemnia. Però si d'això no en surt res de bo, serà per a desesparar dels banquets, de la cordialitat, de la comprensió i de l'oratòria.

ESPECIALITAT EN LA MIDA
Jaume I, 11
Telèf. 11655

BRILLANTS TOTS TAMANYS I QUALITATS =

J. ROCA

Rbla. del Centre, 33
Passatge Bacardí, 2

Aquest número ha estat passat per la censura governativa

ESTUFES - BRASERS - CUINES

Carbons PERMANYER

Clarís, 13. Telèf. 10723-52081. Barcelona

LES LLETRES

MARÇ

Entrà una alenada d'acàcia, tan distinta, tan activa, que tots dos es tombaren com per veure-la marxar. — És l'acàcia de rams rosats—diu Lea a mitja veu.

COLETTE

Abans, la sentia venir de lluny, la primavera. Li estava a l'aguait cada matí al tombant d'un carrer o travessant el Luxemburg. Esperava aquell olor lliu, tan nou i tan particular que, àdhuc tancant els ulls, no arribava a recordar-me'n. Vivia aleshores maleable a les corbes de les estacions i transformant-me amb elles com un arbre jove. Res, ni el pendent d'una teulada, ni el riure d'un infant, no m'escapava al seu pas. No m'escamotejaven ni una alosa sobre el Sena, ni el senyor de bigotis tenyits vivint el pas cap a una cita. Absorbia segles a cada segon, d'una alenada, i tota la terra amb la tebior d'una herba fràgil. M'ha agradat de viure fins a les fronteres de l'extrem sofriment.

Després hi hagué la pega, la vida difícil, la feina, els finals de mes, les puntades de peu de la necessitat; la revolta vana i la resignació més vana encara. Ja no sabia si plovia, ni descobria la primavera sinó al seu pas pel calendari.

Però aquest any, un vespre, sobre el planell, entre dos pobles...

Ah, que n'és de tèbia la primera tebior! Fugir de la ciutat, el front encara calent, la boca encara eloqüent, fugir fins als primers arbres i tot de cop, veure sorgir la nit al buit d'una vall de l'illa de França.

El camí es cabussa cap al riu. Heus ací el moll vell, la rebuda dels gossos, i el blanc somriure d'una noia.

Salut, primavera. Fa bo de retrobar-te quan cap literatura no hi ajuda. Fa bo de veure flors sense l'ajut de la paraula «flor» i de reinventar-la per a aquesta frescor i per a aquests matisos i d'aplicar-li a l'últim un sentit vivent. Fa bo de pendre consciència de debò, per primera vegada, que la branca seca, negra de la pluja d'hivern i del cel gris, va a fer brollar tanvres agrès, vivaços, que els esquelets de filferro van a estremir-se de saba i que les fulles van a penjar i rajar i vessar pertot amb la clorofilla verda, verda.

Salut, primavera, virilitat. I jo també vull revivre, plegat a la commoció del cel i del sòl.

Desvetllar-se al matí cara a cara amb tota la vall: una corba d'aigua entre els salzes i sol per tothom. Uns infants juguen ja amb pilotes i amb crits. Afaitar-se cantant cançons. Dutar-se amb aigua freda. Resta justa la mica de broma per millorar la pipa.

Tota una hora amb els gossos, rebolcar-se per l'herba, acarnissat en l'empait d'un bastó oscat pertot a delicades bocades. Després, derivar, de cara al cel, al fons de la barca plana, amb melodies de Fauré tallades per grans escridassaments de Wagner i de Nits de Xina. Els salzes són frescos. Un ramat d'oques arrencades al llarg del moll. Dingo seu al davant, reial, borda donant el do de pit i amb la seva ampla cua prèviament xopa al raig de l'aigua, esquitxa els coristes.

Es la primavera, és la joventut que puja des del fons de l'adolescència i ja no es vol sentir sinó per consolar-se. Hi ha ésser i gustar cada instant, i tota la resta és accident o il·lusió. Com en altre temps, sento la vida múltiple i secreta de la bardissa; com en altre temps, m'identifico amb les fulles humides i la mollesa còmplice de la terra sota els meus peus. Com en altre temps, demà, les gotelades pararan justament quan tu vindràs, i quan t'hauràs allunyat plourà a bots i barrals sobre la ciutat. Com en altre temps.

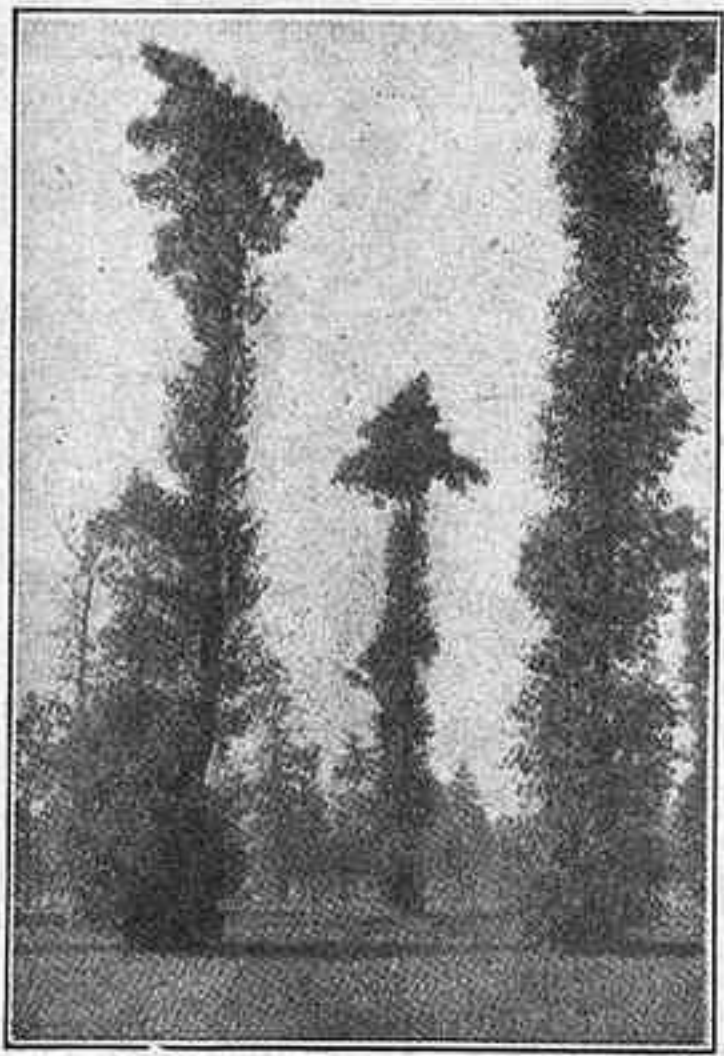
Alfred Perenya

Amb la mort d'Alfred Perenya, els republicans catalans han sofert la gran pèrdua d'un lluitador incansable, però Catalunya ha perdut un organitzador activíssim, un home constructiu de fet.

Aquell estol de joves de gran vàlua que fa vint-i-cinc anys, amb llur entusiasme transformaren la ciutat del Segre, niu del caciquisme més arrelat, en una capital progressiva i oberta a tots els ideals de regeneració i de modernitat, no haurien assolit llurs propòsits si no haguessin comptat amb aquell esperit de treball, d'organització, de tenacitat i de sacrifici, que era la característica d'Alfred Perenya, veritable nexa de tots ells. El mateix duia a cap una organització electoral perfecta, que una campanya cultural, que recollia els desigs de la gent dels pobles per convertir-los en realitats, que bastia un edifici grandios, casa pairal del republicanisme lleidatà, dotant-lo com anèx d'un camp d'esports meravellós, el primer i més complet estadi de Catalunya, comptant, per aquestes darreres empreses, a l'iniciament de la seva execució, solament amb el seu inesgotable optimisme

Quan puja la fosca, com excusant-se amb emblaviments insidiosos, és l'hora de parlar amb simplicitat i veritat. Tota la terra es resumeix en l'emmarcat de la pèrgola. Encara passa un auto per la carretera alta, arran del cel. Un home puja per l'hort amb passos feixucs. S'encén el primer llum. Cal anar avingudes avall, precedit pels gossos tot d'una seriosos.

Els llibres són al costat dels llums i cada u utilitza el silenci. De vegades, Joana surt, com d'un bany, d'un problema de mots creuats i implora els déus i el diccionari

perquè li revelin «el general que ha guanyat la batalla d'Hernani» en sis lletres, o, en quatre lletres, «una gramínea de la família de les plantaginàcees».

Un soroll d'aigua ve de la nit per la finestra oberta.

L'endemà plou, immensament, fins als horitzons. S'ha de caminar pels camins enfangats, fins al poble. A casa de l'avi Amiot, ja ben begut a punta de dia, a esperar l'autòmnibus, vella ambulància remesa en servei. Tres gossos bruts dormen cargolats al volt d'una estufa llepissosa: un fox, un griffon i un policia. El fox té la cua llarga, el griffon les orelles dretes, el policia la cua curta i el pèl rutilant. L'avi Amiot crida Alfred endebades. Alfred, sota la canal, rep v.luptuosament l'aigua del cel aconduïda fins a ell. Es un ànec domèstic que torna amb la promesa d'un bombó, s'espolsa en tres episodis—les ales esteses, el coll en tirabuix i el carpo sacsejant—, després menja amb civilitat una mica de biscuit.

A la paret, un cartell, gloriós testimoni de les lluites cíviques:

Eleccions municipals

AMIOT

candidat protestatari, lliure i independent, en senyal de protesta contra les condemnes per haver cantat la *Internacional*, *Mitja nit cristiana* i *Credo del pagès*.

Vist, el Candidat,

***

L'autòmnibus arriba amb un gran soroll de peces soltes. Adéu, Alfred.

***

Salut, primavera.

PHILIPPE LAMOUR

ELS LLIBRES

"Miscel·lània Crexells"

"Publicacions de la Fundació Bernat Metge", sèrie a part de totes les altres sèries, ha estat escament inaugurada amb un volum dedicat a la memòria de Joan Crexells. El seu retrat l'encapçala, amb el rostre seriós sota els cabells densos i elevats, amb una expressió greu i ferma en la mirada, i aqueixa mà allargassant-se, ja una mica com esquelètica. Gans pàgines d'introducció de Joan Estelrich segueixen, i precisen en una visió exacta, neta de tota concessió sentimental o retòrica, la figura intel·lectual i moral del nostre amic. I després s'arreglaren els treballs d'homenatge: treballs d'erudició històrico-literària, com el de Ramon d'Àbs-Monner sobre Lorenzo Valla, l'humanista romà de la cort del Magnànim, i el de Dom A. Ramon Arrufat sobre els Terapeutes i el monaquisme primitiu, com els de Pere Bohigas sobre les idees d'Eiximenis respecte a la cultura antiga i de Manuel de Montoliu sobre la Grècia romàntica de Hölderlin, com el de Nicolau d'Oliver sobre l'ensenyament a Catalunya a l'època romana, i com els dels Rubió, pare i fill, sobre el setge i la conquesta de l'Acropolis d'Ate-nes i sobre els autors clàssics de la Biblioteca de Pere Miquel Carbonell; treballs, també, d'erudició històrico-arqueològica, on Pere Bosch Gimpera estudia la colonització grega d'Espanya, i Pere Coromines les troballes romanes a Sant Pol de Maresma; treballs, en fi, de filosofia o d'erudició històrico-filosòfica, com l'assaig de Joaquim Balcells sobre el tema *Els antics i el sentit d'humanitat*, com les suggestions de Francesc Mirabent sobre l'estètica de Plató, com l'estudi de Serra Hunter *Sócrates i la Metafísica* i les notes de Joaquim Xirau sobre la reminiscència platònica i l'imneisme cartesià.

La col·laboració, però, no acaba ací, i els poemes hi han tingut, amb traduccions d'autors grecs i llatins, una participació brillant; així Carles Riba hi publica íntegra una bellíssima versió de la tragèdia *Medea*, d'Eurípides; Mossèn Llorenç Ribes ens dona, íntegrament també, una àgil i fresca versió de l'Epístola d'Horaci als Pisons, una de les obres més vívides del poeta llatí; un altre poeta, Guillem Colom, ens ofereix la traducció saborosa de cinc odes horacianes i de l'èpode segon, aquell immortal *Beatus ille*, que no perd res en mans del poeta mallorquí, però que, com algunes de les altres versions, ens parla de Mallorca, tant o més que dels camps sabsos o calabresos.

En conjunt i en detall, aquest volum d'homenatge pòstum resta un homenatge molt digne. Resta, així mateix, una prova de la saó nova que la Fundació Bernat Metge ha portat a la nostra cultura. Perquè, cal preguntar-se, ¿un volum com aquest de treballs humanístics hauria estat possible a casa nostra quinze o vint anys enrera?

FERRAN SOLDEVILA.

VARIETATS

L'art de vendre llibres

Indubtablement, Europa té molt a aprendre dels Estats Units. Entre altres coses, l'art de vendre llibres.

Una casa editorial ha difós aquests darrers temps un volum sota el títol *Els primers cent milions*, on és explicada la manera com s'ha aconseguit vendre, en pocs anys, aquella gran xifra d'exemplars d'obres clàssiques. S'ha aconseguit no sols pel baix preu, sinó per la novetat en la presentació. ¿Qui volgué que comprí un volum de *Màximes* encara que siguin de La Rochefoucauld? Per això els editors adoptaren el títol: *Com mirar la vida cara a cara*. Els clàssics grecs i llatins, després d'alguna reforma en el text, s'han vist afavorits amb títols com *Amors prohibits*, *Històries de passió*, *Com conèixer les dones*, etc.

No fa gaire temps, un diari francès explicava que *Boule de suif*, de Maupassant, fou publicat als Estats Units sota el títol *Amor i altres històries*; títol més cridaner que l'autèntic, però banal; així i tot assolí 37.000 exemplars. Però una xifra així hauria estat una vergonya. Una reimpressió, retolada *El sacrifici d'una cortesana francesa*, en feu vendre 55.000 exemplars més en pocs mesos.

Emil Ludwig i Goethe

En aquests darrers anys hem vist el nom de Ludwig traspasant les fronteres de la seva Alemanya natal per estendre's, amb traduccions i conferències, a França, als Estats Units, a Anglaterra, a Espanya mateix. Croce haurà pogut trobar poc seriós aquest amabilitador de la història, però el fet és que els seus llibres fan sensació i que, per exemple, en la darrera edició de l'Enciclopèdia Britànica, se li ha encarregat l'article Hohenzollern.

Fa pocs dies Ludwig ha donat a París una conferència sobre Goethe. Fent remarcar que la imatge que la posteritat es fa dels grans homes canvia segons els temps, presentà un Goethe molt menys olímpic i molt més democràtic del que una concepció simplista ha mantingut. Ludwig ha estreat la seva argumentació amb textos i raons. La gran figura de Goethe adquireix aspectes nous que l'acosten més a nosaltres. ¿Què hi dirà un tal Lluís Capdevila, tan independent com sempre, per al qual Goethe és un ésser servil que no mereix cap consideració? Ara que Goethe (i tots plegats) ens podem ben passar de saber que diu En Lluís Capdevila.

Una conversa amb la vídua d'Italo Svevo

Temps ha que confio de poder oferir al català la versió d'algunes obres d'Italo Svevo, per tal com ja és hora que aquest autor faci costat a les altres grans figures de la literatura moderna que Catalunya comença a incorporar-se.

La vinguda a Barcelona de la vídua d'aquell novel·lista triestí, m'ha facilitat l'avinentesa de saber alguns detalls de la vida dolorosa i de la tràgica mort del qui fou precursor de la nova era literària, que ha culminat amb Proust i Joyce. Tal vegada semblin detalls no gaire importants, però són vistos tan de prop, que m'han semblat una mica més matissats que els de moltes biografies i estudis crítics, que han estat

ITALO SVEVO

matèria de més de sis cents articles, escampats arreu d'Europa del 1925 ençà, per lloar unànimement la producció literària d'un home que treballà obscur, entre la indiferència quan no entre l'hostilitat d'una Itàlia enlluernada amb les fantasmagories d'annuncians.

Fou al cap de trenta anys d'incomprensió, el de 1925, quan Benjamin Crémieux i Valery Larbaud, advertits per James Joyce, descobriren des del *Navire d'Argent* l'existència d'un gran novel·lista oblidat en un recó d'Itàlia, de l'únic novel·lista d'inspecció italiana, que cometé la gosadia d'alliberar-se de la tutela de Manzoni, de Verga, de d'Annunzio, i que renegava de la moda literària, de la retòrica grandiloqüent, buida, llampegant, a favor d'un estil simple, net, allunyat de la metàfora i de vegades eixut de tan sobri.

***

L'altra tarda, al saló de la seva neboda, vaig ésser presentat a la senyora Lívia Veneziani-Schmitz (Ettore Schmitz era el veritable nom d'Italo Svevo). És una dama d'esguard clar i reflexiu, que us enraona amb accent melangios com el somriure que li voreja el llavi quan evoca els escassos moments felicitats de la vida de l'escriptor.

—Oh!... amb molt de gust—començà—. M'és un goig poder dir alguna cosa del meu espòs per al públic d'aquesta Barcelona tan lluminosa i tèbia, que m'ha sorprès com una revelació insospitada.

"No sé què puc dir que sigui inèdit: que no hagi estat repetit i glossat en aquests darrers cinc anys. El meu marit ja no esperançaça res, tot i no haver perdut mai la confiança en la pròpia vàlua. Compenia que les seves obres, l'anàlisi psicològica dels seus personatges, les seves idees eren exposats amb un llenguatge massa simple i planer per ésser tingut per literari a l'Itàlia del d'Annunzio. Aquest pecat va haver de pagar-lo tota la vida.

"Era pessimista per naturalesa. Es clar que el seu isolament dels nuclis literaris l'ajudava a enfosquir la seva visió filosòfica. Però aquell pessimisme era amorosí per una incomparable bonesa temperamental: un cristià sense fe en la divinitat de Crist. Les seves lectures preferides eren Renan, Kant i sobretot Richter i Schopenhauer; la novel·lista francesa, els russos. En el ple de la seva soledat, l'únic que va entendre la força creadora d'ell fou Joyce, de qui era molt amic quan aquest autor, a començaments de segle, vivia obscurament a Trieste donant lliçons d'anglès.

"El seu contacte amb Joyce, i molt més tard amb les obres de Freud, constituïren els dos esdeveniments cabdals de la seva vida, que tant varen influir en l'elaboració de la darrera obra, publicada en vida del meu marit.

"Des de sempre va haver d'habituar-se a no ésser entès ni ben vist. De jove, fou dels primers a Itàlia que defensà públicament Wagner. A Trieste era gairebé l'únic: fou titllat de boig.

"En 1892 publicà la primera novel·la: *Una vida*, que obtingué un cert èxit, però mancat d'eco. Al modest dependent de ban-

ca que n'era autor, ja li fou censurada la pobresa de llenguatge, poc o molt dialectal. Ara, Crémieux la considera com el paral·lel italià de l'*Education sentimentale* de Flaubert.

"Al cap de sis anys publicava *Senilità*. No en feia gaires que Svevo era el meu marit, i prou recordo l'entusiasme amb què me'n llegia fragments. Era la seva última esperança de literat. Ja és sabut que no va obtenir ni una sola crítica: ni de blasme ni de lloança. La desillusió l'amargà profundament. Reclòs en una resignació tranquil·la, absorbit pels afers a la seva fàbrica, abandonà la literatura: abandonà aparent, puix que escrivia molt, per bé que restà vint-i-cinc anys sense publicar cap altre llibre. En les hores de lleure, per omplir el buit de la seva vida, s'enderià en l'estudi del violí; com per distreure's del seu fracàs, s'embragava amb la música, ingrat a als seus dits. Però no oblidava ni es desdèia; encara queda molt a publicar.

"Després, molt més tard, la guerra. I tot d'una, per sota la disfressa del comerciant establitzat, del fabricant respectable, l'artista reclamà imperiosament el seu dret. El violí aspre va emmurir per sempre: en 1922, Svevo publicava *La Coscienza di Zeno* i obtenia una rebuda gairebé tan glacial com la seva novel·la de vint-i-cinc anys abans. El *Corriere della Sera* "no disposà de prou lloc per ocupar-se del seu llibre".

"Svevo tenia seixanta dos anys. La seva salut es ressentí definitivament del nou fracàs.

"I de sobte a l'improvís, l'èxit. París inicià el triomf, ascendent de dia en dia. En rebre les onze mil lliures (el primer i únic guany que ell va percebre, de la literatura) me'n feu present. Estava tant desavesat a aquella mena de guany que no sabia què fer-ne.

"Foren dos anys de rescabalar-se: "Ara rai — em digué una estona: — encara que em mori, ja hauré sabut què és la felicitat."

"El 13 de novembre de 1928, tornàvem de Bormio, on solíem anar per una cura que el meu espòs seguia. La pluja queia furiosament: el xofer, per evitar un obstacle, retrocedí, i amb la relliscada pel fang el cotxe caigué al cantell del penedís.

"Ens instal·laren a la mateixa sala de l'hospital. Jo fins estava contenta en adonar-me que les meves ferides eren més greus que la simple fractura a la cama del meu marit. Almenys, que ell pogués gaudir la seva glòria naixent. Però el seu cor no pogué resistir el xoc traumàtic. Malgrat les indicacions de les monges, jo no gosava recomanar-li la visita d'un sacerdot. Ajudà a vora d'ell, em va fer l'efecte com si volgués ajuntar les mans sobre el pit.

"Vols pregar?", vaig indicar-li com de passada. I ell, amb l'assossec de sempre, i amb aquell somriure amb què havia acceptat tantes adversitats, em va respondre: "Quando non si è pregato tutta la vita, non serve più all'ultimo momento."

"I morí ben aviat."

La senyora Svevo separa una mica la seda del cortinatge i decanta enllà dels vidres l'esguard torbat d'emoció noblement continguda. El sol de posta li posa un brill als ulls i daura les branques del arbre del Passeig de Gràcia i fa més polit l'asfalt de la calçada per on passen i passen tot d'automòbils suaus.

"Macomiat d'aquesta dama, destinada a recollir per a ella sola el triomf del seu mort, consagrada a mantenir encesa la flama del record, tal com tota la seva vida perseverà en la fe per aquell artista incomprès que fou Italo Svevo.

MIQUEL LLOR

ALTES NOVETATS EN CORBATES
MITO
Jaume I, 11
Telèf. 11055

Agència exclusiva per a la venda de

MIRADOR

Societat General Espanyola de Llibreria, S. A.

Barbarà, 16

Telèfon 12781

BARCELONA

Art Antic i Modern **MOY & EION** Archs, 6
Entressol
Tel. 22659**TOS**BRONQUITIS, CATARRROS, ASMA, etc.
La verdadera medicación balsámica la encontrará con el uso de las**PASTILLAS MORELLÓ**COL·LECCIÓ POPULAR
LES ALES ESTESESHa sortit el volum XX
amb esclatant èxit**LA NACIONALITAT CATALANA**

Per ENRIC PRAT DE LA RIBA 80 Cts.

I E L T E A T R E

LES ESTRENES

NOVETATS

J. Pous i Pagès: Vivim a les palpenes

Es, diríem, de la natura mateixa del teatre no apoderar-se d'una situació sinó en el seu punt culminant. Donat l'estat excepcional en què es troben els sentiments dels personatges en aquest moment culminant de la seva vida, si l'autor volgués fer-los expressar exactament com ho farien en la realitat, els podria fer dir no importa què. Perquè, de fet, en la realitat, les persones, en el moment culminant d'un exaltament, diuen no importa què — pronuncien paraules ocioses o fútils, necies o absurdes. I de totes les arts, l'art dramàtic és aquell en el qual l'autor és portat amb més freqüència a fer parlar els personatges emocionats per les passions més o menys violentes.

J. POUS I PAGÈS

Ara bé; dos camins s'ofereixen al dramaturg: seguir fidelment l'expressió vulgar de cada dia i transcriure-la o reinventar-la — i aleshores tenim situacions culminants fetes d'onomatopeies estridents, de crits, de xiscles... O bé el dramaturg cercarà una transposició, una estilització d'aquestes formes d'expressió. En aquest cas, el bon dramaturg, si bé no transcriu exactament el realisme en brut de cada dia per mitjà d'un diàleg també en brut, el suggereix, aquest realisme, per mitjà d'un diàleg sublimat. Remarquem que els bons autors de tots els països i de tots els temps, poden ésser arrelgats en aquest segon camí. La raó és evidentíssima: com diu Conrad, únicament amb els termes del llenguatge humà és impossible de donar el moment decisiu d'un sentiment. Els termes del llenguatge humà, però, si bé no donen amb tota la plenitud aquest moment, l'art de l'autor sap jugar-los de tal manera que el suggereix. La realitat pren cos, suggerida pels mots domina tota l'escena.

D'aquell realisme en diríem audàcia perifèrica, i per nosaltres no representa res: hem suportat massa temps la banalitat de les superfícies. En canvi, el diàleg estilitzat, en mans d'un bon autor de teatre, es converteix en bell instrument suggeridor d'aquelles realitats complexíssimes, insospitades, tan subtils que fugen de l'abast d'onomatopeies, crits o xiscles.

El teatre en bloc de Josep Pous i Pagès, mestre de la nostra escena, encaixa perfectament dintre aquesta característica del bon teatre. Pous i Pagès, que ja a començaments de segle iniciava un moviment per tal de dur al teatre la multitud rudimentària per mitjà d'un drama simplificat, reduït a la més senzilla expressió, gairebé a la línia d'un esquema melodramàtic — *El Drac* —, ara, al Teatre Novetats, amb *Vivim a les pal-*

penes, comèdia dramàtica en tres actes, ens ha donat una magnífica realització — potser la més magnífica, des d'un punt de vista tècnic, del seu vell propòsit: presentar-nos un dels moments més culminants de la vida d'un home, amb el mínim d'acció externa, amb la màxima simplicitat.

Vivim a les palpenes pertany a aquella classe d'obres teatrals tan ben construïdes, que del pati de butaques estant, aparenten una gran facilitat de factura. Però no ens deixem enganyar per les aparences: és la difícil facilitat. La construcció del primer acte de *Vivim a les palpenes* demostra una vegada més que En Pous és un mestre de l'escena; el més expert, indubtablement, dels nostres homes de teatre. Remarquem que, en aquest acte, el protagonista explica la vida miserable que mena des que el seu pare el tragué de casa i els motius que l'impulsen a no confessar la misèria vergonyant a la seva filla. L'acte hauria pogut esdevenir eixut, somnolent. Pous i Pagès, però, supera aquesta dificultat i en fa un acte saturat d'emoció, viu, simple. En el primer quadre del segon acte retrobem el Pous i Pagès finament caústic, allunyat per temperament de les precocitats pamfletistes, dels discursos puerilment demagògics, dels diàlegs tenyits d'un realisme esgarrifosament realista. Aquesta escena — una conversa d'homes sandvitx — és portada amb una sobrietat i una dignitat admirables. El segon quadre — l'encontre del pare duent el cartell-anunci amb la filla que el creu director de les oficines — és intensament emotiu. Pous i Pagès esquitlla el melodrama — ni el voreja — i ens dona una escena sobria i punyent. El tercer acte — sobretot la primera escena — manté vivíssima l'emoció. És en aquesta escena on es desplega més amplament que mai el profund coneixement que Pous i Pagès té del cor humà. La complexitat de reaccions és destruïda amb una difícil simplicitat, el diàleg és ric de matisos, saturat de calli de cor. El desenllaç optimista ens alleugereix de la visió depriment d'aquest retall de la vida d'un home que, cop darrera cop, rep les fuetades d'un destí cruel. J. Pous i Pagès ens presenta un conflicte greu amb la màxima simplicitat. És un treball de síntesi considerable; la vida interior del personatge central es desplega, rica de matisos, retallada, condensada, i adquireix una personalitat inconfusible. Tècnicament és, potser, la més perfecta creació del nostre autor.

S'ha dit que alguns moments de *Vivim a les palpenes* recorden la tècnica d'un J. Jacques Bernard. És veritat. Però ¿per què en diem la tècnica d'un J. Jacques Bernard? Molts anys abans que aquest famós autor francès donés a l'escena *Martine*, J. Pous i Pagès ja l'havia presentada — recordem, per exemple, algunes escenes d'*Els visionaris*, *Sol i xent* i *L'endemà de bodes*. Només que aleshores no en diem, naturalment, la teoria del silenci. I és que, com diu un comentarista francès de teatre, aquesta tècnica ha estat emprada instintivament per tots els bons autors de teatre.

El senyor Gimbernat fa una difícil creació del personatge central de l'obra: matisa, sobri de moviments; encarna perfectament la vida interior intensa d'aquesta creació de Pous i Pagès. La senyora Moren, en el rol de vella serventa es mou amb la naturalitat de bona dona casolana que únicament ella ens té a veure. La senyora Fornés en el paper de filla il·lusionada primer, terriblement desencanyada després, i finalment decidida, dona a aquests tres moments els matisos justos que hi convenen. El senyor Aymerich, fa un Pastetes deliciós. Els homes-sandvitx capitanejats pel senyor Galceran, naturals i desimbolts. Torrents i Giner, bé.

La presentació excel·lent. El decorat nou del segon acte, amb aquella lleugeresa de sol esblaimat, és fresc de la frescor d'aquell pati de la Barcelona vella.

TEATRE ROMEA

Reestrena de *La Dolorosa*, poema en tres actes de VENTURA GASSOL.

No sabem si certament existeix, en els pobles del vessant del Montsant, cap tonada popular que pugui donar el motiu del poema de Gassol. *La Dolorosa* sembla una escenificació d'una d'aquestes tonades que, per tradició oral, es transmeten de pares a fills.

La Dolorosa, com *La cançó del vell Cabrés*, satura l'escena d'una poesia clara, fresca, dringant. *La Dolorosa* és un poema d'alt regust popular, emotiu.

La interpretació és bona. Pius Daví recita els versos amb una entonació justa. Maria Vila fa una *Dolorosa* admirable d'emotivitat i de matisos. És en els moments d'estridentia que no ens plau gaire. La senyoreta que canta les salutacions de la Cofradia del Roser és admirable de dicció i de senzillesa.

RAMON PEI

TEATRE TALIA

Gran Companyia de vodevil i teatre modern

Avui, dijous, tarda, a les cinc. Popular. El grandios vodevil:

TOTES EN CAMISA

Nit, a les 10 i quart:

NO JUGUÉS AMB LES DONES

i la sensacional obra nord-americana, traducció catalana de Fernández Burgas i Rodríguez Grahit, de grandios èxit:

EL MISTERI DE LONG-BRANCK

Divendres, tarda: «El Pecat de les Casades».

Dissabte, tarda. El grandios vodevil d'èxit clamorós: «L'escàndol del 22» (Una Ponle d'essai).

Totes les nits i diumenge tarda i nit: «El Misteri de Long-Branc».

Al voltant d'un èxit teatral

Hem passat els ulls damunt de quinze cartells anunciadors de *Topaze*, comèdia satírica que ha fet cloure i descloure la cortina més de cinquanta mil vegades en tot el món, i que ha proporcionat una recaptació total de 100.000.000 de francs. És, per una comèdia, un fet únic en els anys del teatre.

Marcel Pagnol l'autor de *Topaze*, té trenta anys. Quan estudiava al Liceu de Marsella, després d'una excursió a La Treille, una bella vila, en altre temps, en el temps de la vinya rica, Marcel Pagnol componia bucòliques d'un gran valor — segons un company seu d'estudis, un dels poetes més sensibles de França.

Heus ací com de poeta bucòlic es pot passar a autor de teatre amb un evident guany.

***

S'havia dit que *Topaze* havia estat refusat per onze directors de teatre. Marcel Pagnol ho ha desmentit ara, i ha contat la verídica història de *Topaze*. És curiósíssima i senzillíssima. Pagnol no ha passat el martiri — com diuen els autors novells — d'haver d'esperar cinquanta vegades dues hores a l'avançat despatx dels directors de teatre. Pagnol feu dactilografiar set exemplars de *Topaze* i en va portar un a cada teatre important. I Pagnol esperà com qui hagués comprat set bitllets de la rifa a fi de multiplicar les probabilitats de treure-la. Però vet aquí que l'endemà passat Pagnol va saber que *Topaze* havia estat acceptat per tots els directors que l'havien rebuda. Va sortir-se del tràngol i *Topaze* fou estrenada, l'any 1927, al Varietés, el teatre que Pagnol menys esperava.

Aquesta versió no és tan poètica com la que havien escampat els diaris. Però Marcel Pagnol està disposat a dir que la verídica història de *Topaze* és la falsa, si això pot ésser un consol per als autors que passen d'un teatre a l'altre i refusats, amb una comèdia sota el braç. «Perquè si onze directors — diu Pagnol — han refusat *Topaze*, que ha recaptat seixanta milions en tot el món, tota comèdia que hagi estat refusada vint-i-dues vegades té grans probabilitats de fer ingressar cent vint milions.»

Es, decididament, un càlcul simple i reconfortant.

***

Una revista d'espectacles parisisa ha publicat una pàgina com una garlanda de *Topaze*. Hom hi ha recollit diverses opinions: consellers municipals, crítics i gent

L'actor rus Kaminko en «Panicault»

de teatre. El president del Consell Municipal ha respost amb acritud: «No us n'he de dir res, d'aquesta comèdia. Adreceu-vos a la crítica.»

No cal estranyar-se d'aquesta resposta: en *Topaze*, els consellers municipals no són tractats amb gaires compliments.

***

De les interpretacions de *Topaze*, arreu del món, la dels russos és de les més excel·lents. Heus ací, en el pravat adjunt, a l'actor Kaminko, del teatre Korsch de Moscou, en el rol de Panicault, un dels tres «pions». Recordeu:

Panicault! Oh! Panicault!
Tu l'as mangé l'haricot?

P.

REPARICIÓ DE CLEOPATRA

En el primer espectacle de la sèrie retrospectiva que la titulada *producer* Cèlia Albareda dona al Còmic, morí Julius César a mans d'En «Periquín». En Mariner i En Serra, tres còmics convertits en senadors romans per obra i gràcia d'una samarreta de forner, tres pams de cinta lligada al cap i una túnica color tango. Però Cleopatra va quedar plena de vida. Era natural, doncs, d'esperar que, seguint el curs de la història, reaparegués qualsevol dia als braços de Marc Antoni, successor d'aquell.

Heus la ací! Els seus amors amb el famós triomvir serveixen ara d'argument i engranatge a les escenes de *Venus Genitrix* — o «Venus Gertrudis», com diu la bona gent del Paral·lel.

Són, gairebé totes, escenes d'orgia, on el luxe vessa a mans besades. Assistim a un sopar, digne d'un Milà i Camps de l'època, que li costa a Cleopatra, segons pròpia confessió, deu milions de sextercis, quantitat crescuda que traduïda en moneda corrent deu representar el cost dels vestits que Max Weldy ha confeccionat aquesta vegada, realment sumptuosos i de gust exquisit.

La fantasia dels senyors Pardo i Roselló, autors, respectivament, del llibre i de la música, ha estat més atrevida i abundant, potser, que la del sastre.

El primer, fa anar la mitologia com un manipulador de circ les pilotes. Al temple d'Isis, en lloc d'utilitzar l'escalinata, se serveix aquesta dea d'un *tabis roulant*. I a la nau de Cleopatra, les Nereides, de les quals sabem per boca de la Benety, que per cert surt sense la mare, que no són ni *pez ni mujer*, diàloguen amb un centurió de la mateixa manera que ho faria l'últim dels mortals.

En Roselló, fugint de les negrors wagnerianes de *Cleopatra* par a ingressar a l'escala del mestre Guerrero, qualificat de doctor Asuero de la música per un agudíssim amic, ha tractat a base de fox-trots els moments culminants de l'obra, com el de

l'arribada, després d'una desfeta de la cavalleria egípcia. Els cavallers són, naturalment, les nenes del conjunt. Porten unit al cos un preciós cavallet negre sortit de can Weldy, i travessen el pati de butaques fent uns saltirons intermitents que resulten molt «descriptius» i molt agradables.

— Aquests cavalls tenen el singlot — vaig sentir observar al meu veí de butaca.

Hi ha, encara, coses força notables, com la borratxera de xampany de Marc Antoni, una evolució de quadrígues en les quals el conductor és un ninot flexible que recorda el dels pneumàtics Michelin, l'enrabiada que pren Cleopatra quan sap que Marc Antoni és casat i l'agonia de la cèlebre reina d'Egipte. Quina agonia! Invoca Cleopatra els esperits de la rebeldia, i aquests apareixen i la rodegan ballant un nou fox, més alegre que el de la desfeta de la cavalleria, i cantant, com en els *Bohemios*:

libertad, libertad, libertad,

mentre l'escenari s'omple de fum d'encens.

Venus Genitrix m'ha divertit. Ho confesso. Però el públic s'hi ensopeix. És un espectacle feixuc. La sumptuositat ofega el moviment i el luxe triomfa sobre l'agilitat. Si fos a l'irrevés, l'empresa s'hauria establert pessetes i els espectadors s'avorririen menys. Tots hi haurien guanyat.

Alguna evolució és encertada. Per exemple, la dels tripulants de la nau de Cleopatra. S'hi veu la mà d'En Ricaux, el ballari. No pot negar la seva procedència d'Acadèmia clàssica. Interpretaria més aviat Delibes o Strauss que Christine o Irving Berlin, una bacanal amb preferència a un xàlet.

Marcelle Maury, la dansarina, és una delícia de veure. En cap de les dansarines del seu gènere que han passat pels nostres escenaris de revista — Smirnova, Mado Minty, Loulou Kerva, Tamarina, Alice Wronska — no s'han trobat tan bellament aplegades la gràcia i la tècnica. Només resistiria la comparació Camille Bos, que aplaudirem a Novetats en *Tu perds la boule*, i Anna Ludmilla, la «partenaire» de Carpentier. Com a ballarina de tècnica, és just esmentar, també, Nicolaeva, que treballa en *Allèluia*.

Com que ens hem empassat molts raves, val la pena, ara que ve a tomb, de recordar aquests figures.

Cèlia Albareda, ànima dels espectacles del Còmic, va interpretar el rol de Cleopatra el dia de l'estrena. La substituïx actualment Maria Severini, que és guapa i artista i porta foc a les venes.

Tinc per la senyora Severini tota l'estima que es mereix, però vull proclamar la meua predilecció per la senyoreta Albareda. La seva presència és un complement del llibre i la música.

Al meu poble, per la Festa Major, enguany com a roda final del castell de focs un Sant Bartomeu de coets voladors i bengales extraordinàries. Acut gent de moltes hores lluny per encantar-s'hi.

Doncs bé: *Venus Genitrix* sense l'Albareda és com els focs artificials del meu poble sense el Sant Bartomeu. — J. T.

LA MUSICA

OPERA

Es multipliquen arreu els símptomes de la crisi renovadora que està passant el teatre d'òpera. Fins el nostre gran Teatre del Liceu ha sentit trontollar els seus fonaments aquests dies. Benvinguts — estaria a punt de dir — tots els entrecanços que poguessin precipitar aquesta crisi a casa nostra. Però no ens enganyéssim!

No tenen res de renovador les complicacions que s'han presentat en aquella gran casa; sembla que les dificultats són de l'ordre més prosaïc del món. Ni tenen res a veure — que ja seria quelcom — amb el *ritornam all'antico* del moviment reaccionari que intenta, especialment a Alemanya, resoldre el problema candent del teatre d'òpera amb un criteri arqueològic, exhumant les òperes oblidades de Verdi, el teatre de Haendel i altres encara.

La tan desitjada i tan necessària renovació del repertori líric — penso que el repertori «mundial» compta escassament una vuitantena d'obres a prova de guixeta, i que els repertoris «nacionals» (car no totes les obres tenen la mateixa virtut a tots els països), no arriben a la meitat — aquesta renovació, dic, pot donar-se per fracassada per aquest camí. La renaixença haendeliana, anunciada adés amb tantes esperances, s'ha convertit en una *fausse couche*, com constatava no fa gaire Arnold Schoenberg. El *Simone Boccanegra* de Verdi, amb el llibret renovat per Franz Werfel, acaba de fracassar també a Viena, amb tots el respectes deguts. El pessimisme es va posant més negre cada dia, i són molts ja els que creuen que és l'òpera mateixa — una forma d'art que està en tan flagrant desacord amb l'esperit del nostre temps — el malalt que no té remei.

No obstant es pot constatar a hores d'ara un fet significatiu. Així com durant els últims 15 anys ha estat la «música de camera» el que ha atret forces productives més interessants de la música contemporània, veiem ja com comencen a gravitar vers el teatre totes aquestes forces. El retard d'improductivitat, de manca de talents o de fracàs de la música nova davant dels problemes estilístics del teatre musical, és desmentit cada dia amb major abundància de peces de convicció. El *Jonny* d'Ernst Krenek va ésser, ja fa uns quants anys, el primer èxit de gros públic d'una obra que respon a la situació musical actual. El *Rei Eddip* de Strawinsky, *Renard*, *L'història del soldat* i *Mavra*, van conquerint totes les escenes del món. El *Wozzeck* d'Alban Berg, *Noves del dia* de Hindemith, les «opèra-minutes» de Milhaud, completen el quadre dels èxits de la música nova en el teatre. Ara acaben d'estrenar-se obres dels músics més representatius dels nostres dies.

Arnold Schoenberg ha dut a l'escena, sense la més mínima concessió, el seu novíssim llenguatge musical, i renova el gènere «buffo» amb la seva òpera *Von heute auf morgen*, fa poc estrenada a Frankfurt. Krenek torna a perseguir la «gran òpera seriosa» amb la *Vida d'Orest*, estrenada ara a Leipzig; Kurt Weill, en canvi, continua pel seu camí de la «Song-oper» i proclama amb el seu *Mahagony* un dels escàndols més formidables que es registren en la història del teatre. Consti, però, que la majoria d'aquestes obres porten ja unes xifres de representacions fantàstiques pel concepte que ens fem d'aquestes coses a les nostres latituds. El *Jonny* de Krenek i la *Dreigroschenoper* de Weill (l'òpera dels pobres) baten tots els rècords amb mig miler de representacions en l'espai de dos anys. Si això és la mort del teatre d'òpera contemporani, què seria la vida?

Els problemes del teatre musical són atacats en aquestes obres amb una sèmpat revolucionària que explica tot els escàndols dels públics acostumats a l'estètica de la *Tetralogia* i de la *Bohème*. Les òperes del músic Kurt Weill i del poeta Bert Brecht, sobretot, responen a un concepte nou del teatre. *Mahagony* — seguint en això l'orientació iniciada amb la *Dreigroschenoper* i amb *Happy End* — realitza una forma de teatre èpic, que s'acosta més a una espècie de balada escenificada que a una «acció» dramàtica. La música no pretén assumir el rol de motor de l'acció representada ni vol il·lustrar-ne totes les peripècies, sinó que es limita a donar una forma musical rigorosa als moments de repòs, a les diverses «situacions» de l'obra que comportin l'acció sempre retardadora que exerceix la música en un desenrotllament dramàtic. La composició de *Mahagony* és un seguit d'escenes closes que representen estats progressius, etapes escalonades de «la història» representada. La successió d'aquestes imatges en un moviment i una composició dinàmica fixats pr la música, dona com a resultat una forma d'evolució dramàtica, de la mateixa manera que en la pel·lícula la successió de fotografies d'estats fixos projecta el moviment i l'acció a la pantalla.

ROBERT GERHART

Teatre Català ROMEA

Companyia VILA-DAVÍ

Tots els dies el gloriós poema de l'eminent poeta Ventura Gassol:

La Dolorosa

Demà, divendres. Benefici de la primera dama jove Maria L. Rodríguez. Estrena

BABY

la Ventafocs número 52

del escriptor Francesc Madrid.

Teatre Català Novetats

COMPANYIA CATALANA

Direcció: C. Capdevila

Avui, tarda. Espectacles per a infants. Per a donar lloc al muntatge de l'obra d'espectacle: **EL SECRET DE LA CAPSA D'OR O LA RATETA QUE ESCOMBRABA L'ESCALETA**, es representarà per darrera vegada irremissiblement:

La Ventafocs

Nit. Tertúlia Catalana. Programa Pous i Pagès:

VIVIM A LES PALPENES

Un cop d'Estat

Es despatxa a Comptaduria.

TEATRE NOU

Gran Companyia de sarsuela castellana i catalana de G. Camarasa Sort

Avui, dijous, tarda:

El Rey que rabió

Nit, i cada nit:

La Legió d'honor

EL CINEMA

CAPTAIRES DE VIDA

W. Wellman ens ha sorprès satisfactoriament amb el seu film *Captaires de vida* que la setmana passada s'estrenà al Coliseum i que malauradament sols s'ha projectat quatre dies. Diem que ens ha sorprès satisfactoriament perquè la seva darrera cinta *Ales*, per bé que no mancada d'encerts tècnics, brillava per l'absoluta absència de veritat i sentiment, i en canvi, ara, en aquesta obra senzilla i que arriba a nosaltres sense gens de publicitat, el sentiment i la veritat campen a dojo.

comanable i senyalen des d'ara la personalitat del seu autor, W. Wellman, als amateurs del bon film. ***

En aquestes mateixes columnes fa temps ens queixàvem de la poca publicitat que dels noms dels directors, que al fi i al cap són la qualificació més important d'una cinta, es fa en la propaganda dels programes. Per a saber l'autor d'un film, heu d'anar-lo a llegir personalment a l'entrada del cinema, i així si el trobeu al cartell. Estem absolu-

PANORAMA

Dinar al mestre Guerrero

Amablement invitats per la direcció a Barcelona de la *Bip i Uja*, assistirem divendres passat al dinar que l'esmentada direcció ofereix en homenatge al popular músic espanyol autor de la música del film *La cançó del dia*, 100 per 100 parlat en espanyol.

A aquest acte assistí, a més a més de l'alt personal de la casa, el bo i millor dels representants de la crítica cinematogràfica local. Emprant la fórmula de consuetud en aquestes circumstàncies, ens abstenim de citar noms a fi de no incórrer en omissions. El dinar, que transcorregué en la més franca cordialitat, tingué lloc a la Font del Lleó. De sobretaula, el mestre Guerrero ens féu oír alguns fragments de la seva partitura, el coneixement dels quals ens fa augurar-los un falaguer èxit popular. Esperem amb impaciència l'estrena d'aquest film, rotat, amb actors espanyols, en els estudis de la *Bip* a Anglaterra.

Noves orientacions

Sense voler ara tornar sobre la important qüestió del cinema en els exteriors i el cinema en els estudis, no podem menys de recollir la nova que entre els elements més prestigiosos de la Fox s'accentuà aquests darrers temps un corrent d'opinió favorable a tornar al cinema en plena natura. Justament la Fox, gràcies a la intel·ligència dels seus directors F. Murnau, F. Borzage, J. Ford, etc., havia confinat el cinema en els estudis d'una manera quasi integral i nosaltres havíem pogut gustar amb evident delictança els resultats d'aquests mètodes importats d'Europa.

Heus ací doncs ara que s'apunta i s'accentua un corrent divers. L'afany de fer les coses damunt del terreny, d'explorar la Natura d'una manera més copiosa, de deixar fer les coses, més que operar damunt d'elles.

Cal veure en això una influència del cinema soviètic? Possiblement. Els russos no han perdut mai el contacte amb les coses, i els resultats d'aquesta manera de procedir han estat prou vistosos perquè no invitin a la reflexió i a la revisió de certes posicions adaptades.

Diem, de totes maneres, el que tothom sap. A desgrat de l'extinció dels films de l'Oest, el cinema americà, ja en els assumptes d'exotisme, ja en films de gèneres corrents, no ha renunciat mai a una explotació ampla de la natura.

El pròxim film de Buñuel i Dalí

Els autors d'*Un Chien andalou* han reclutat uns quants pintors d'avantguarda com actors del nou film que preparen, el qual es titularà *Un Chien catalan*.

Aquest film serà rotat a Cadaqués. Max Ernst, Cossio, Flores, Esplandía hi tenen

SALVADOR DALÍ

papers de bandolers catalans. Llorens Artigas, el ceramista, representant a un governador de Barcelona que parlarà en francès, perquè el film serà parlat. Sembla que Eisenstein, el famós cineasta rus, també hi farà un paper de bandit, i el nostre amic Josep Maria de Sagarra un de bisbe.

El centenari de Schubert

Un parell de senyors, director i fotògraf que tots dos tenen noms tan estranys que no podem ara recordar-los, han filmat per a commemorar el centenari de Franz Schubert una vida d'aquest, que al Coliseum ens serveixen per «entregues», com les novel·les d'episodis.

Que no s'enfadin al Passeig de Gràcia, però vaja, allò que si és un film *Paramount* és el millor del programa, que en nom de la més estricta justícia cal convenir que força vegades és veritat, aquest cop falla. No protestem dels defectes tècnics de la cinta, per exemple aquell vent que amenaçava apagar totes les espelmes que il·luminaven el saló on té lloc l'audició de l'*Aze Maria* en el darrer episodi que hem vist, no. Però sí que el nostre amor pel músic amable i a estones genial que fou Schubert, ens porta a protestar d'aquesta imatge que ens n'ofereixen. No ens veiem amb cor de negar la semblança física, però l'actor qui fa de Schubert no fa gaire de bon mirador. Sembla més aviat un corredor d'anuncis després d'una jornada fallida. A cada episodi li pren una xicoteta i ell se'n va amb les mans al darrera i el cap cot a visitar el cementiri, i així si abans no diu alguna ximpleria.

Ja ho sabeu...

— que *Le Requin*, el darrer film de Chomette, ha estat espantat, segons l'autor, gràcies a un muntatge fet a desgrat seu?

— que la casa *Paramount* instal·la uns grans estudis a França per filmar temes francesos d'autors francesos, per actors francesos i parlats en francès?

UNA CULTURA DEL CINEMA

La deshumanització del gest

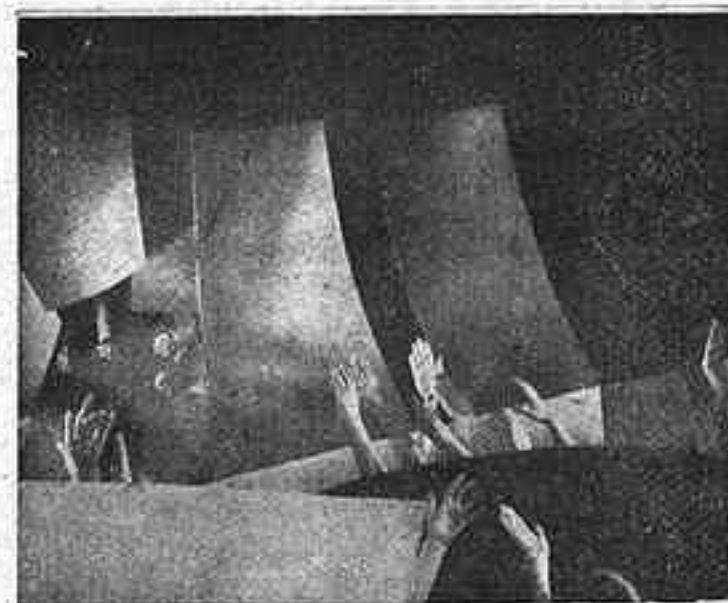
2.—MANS.

El gest de la mà és un gest deshumanitzat. Un gest d'objecte expressiu, classificable amb qualsevol objecte inanimat l'actitud del qual denota alguna cosa.

«La mà — reportàvem de Jean Epstein — es separa de l'home, i sola, pateix i s'alegra. El dit es deslliga de la mà. Tota una vida es concentra de sobte i troba la seva expressió.»

La mà com a símbol plàstic té per a nosaltres un interès remarcable. Abans d'ara ens hem referit a l'escena de lluita a *Variété*, el curs de la qual es reflectí per E. Dupont mitjançant la visió de l'estremament mortal de la mà del vençut.

Recordem les possibilitats expressives, que les mans en *grand plan* tenen per a reflectir estats d'ànim de violència, nerviosisme, passió, impaciència, etc.

Dos quadros de «Hands», film de Miklos Bándy

Salvador Dalí va escriure, al darrer i definitiu número de *L'Amic de les Arts*, un article — *L'alliberació dels dits* — que m'assegurà en la meua creença en la manca d'humanitat que posseïx una mà que gesticula a l'ècran, com a centre de l'acció: «El meu polze — diu el pintor — m'havia sorprès sovint repentinament, malgrat el costum, en veure'l isolat sortint pel forat de la paleta, com a quelcom torbador i insòlit.» Aquesta sensació de cosa aliena, que hi ha en les nostres mans — o en els nostres peus — enfocats fragmentàriament, és vençuda en la nostra vida quotidiana per mitjà de la raó. Anotem, però, com un exemple significatiu, el fet que els infants de pocs mesos juguin amb els seus peus com si juguessin amb uns objectes estranys a la seva persona.

Aquest fet és el que produeix a l'ècran aquesta deshumanització del gest manual que estem constatant.

Les mans tenen una extraordinària força expressiva. Molts literats han vist en elles planes senceres de psicologia. Rilke, Zweig, Azorin, els han fet objecte de meravelloses intuïcions. Els cineastes hi han copsat notes vivíssimes, car tenen condicions d'expressió plàstica gairebé insuperables. A elles primerament ha estat dirigida l'atenció del *cameraman* quan desaparegué la primària obsessió del rostre que comportaven els primers termes inicials de Griffith.

La mà — deslligada, vivent: *objecte expressiu* — produeix efectes particularment inquietants. La mà com a signe de terror, emergent fantasmal de la fosca ha produït tostemps resultats positius. (Recordem el suggestiu film d'avantguarda — *La mà* — presentat en una de les darreres sessions de MIRADOR.) La mà corbada, la urpa terrible, ha estat un truc constant als films policíacs. *El legado tenebros*, de Paul Leni — esplèndida re-creació erudita d'aquest gènere — depassat avui sota una direcció acuradíssima — és un exemple a retenir.

Mai, però, no ens ha estat possible de veure una mà amb una força expressiva semblant a la que apareix en la famosa pel·lícula de Pudovkin, *Tempestat a l'Àsia*. A aquest film soviètic — el film que en la nostra vida d'espectadors ens ha estremit amb més brutal violència, ens ha sacsejat amb força més terrible i ens ha deixat un record més viu — un comerciant anglès és ferit en una reacció dels indígenes contra el despotisme de la intervenció europea. El comerciant anglès alça la seva mà plena de sang. Pudovkin ens la mostra amb una insistència obsessió, creuant-hi imatges de la repressió anglesa, colpidora dels indígenes. La mà es aleshores un signe torbador, punyent que se'n clava als ulls i al cervell. Aquesta mà plena de sang, terriblement expressiva de tantes coses, inoblidable!

Hi ha, a més a més, en el cinema la visió de la mà com a pur objecte plàstic. A *Un chien andalou*, de Buñuel, per exemple. Sembla que pot incloure's ací el recent film *Mans* (mans) dirigit per Miklos Bándy, sensacionalment integrat per una sèrie de plans que inclouen exclusivament diverses actituds de les mans.

Anotem, finalment, les mans com a expressió gesticular de les multituds.

El control de les multituds és una de les victòries més clares i legítimes del cinema. A l'ècran, les multituds resten completament despulades del lamentable comparsa teatral. I si en alguns films recents, com el *Napoleón* de Gance, es pot copsar encara un cert resteg escènic, en altres, com *Metroplis*, de Fritz Lang, la multitud és un personatge més, impressionantment disciplinat, únic. Es d'aquest film que volem recordar les mans de la multitud, esteses, implorants, d'una grandiosa força patètica. Darrerament hem vist el mateix procediment en una pel·lícula que esperem amb veritable ansietat: *Halleluja* de King Vidor. GUILLEM DIAZ PLAJA

LOUISE BROOKS i RICHARD ARLEN en «Captaires de vida»

Captaires de vida és una cinta l'acció de la qual s'escola íntegra en el món dels mendicants i trinxeraires de la pitjor espècie. Una xicoteta que ha matat el seu tutor quan aquest pretenia abusar d'ella i que fugint de la justícia associa la seva sort amb la d'un jove vagabund, es troba mesclada a un clan d'aquests, el capítol del qual la pretén tot seguit, però que a la fi, vençut per l'entersa de la xicoteta i el coratge amb què la defensa el seu company, cedeix i els facilita la fugida.

Heus ací al debut de la cinta: dos éssers que no tenen enlloc on anar i a qui el destí sembla fustigar amb un entestament maliciós. Adversitat aquesta que ens recorda la manera de Dickens. Totes aquestes primeres escenes són les millors del film. Els peus que caminen infatigablement. Louise Brooks i Ricard Arlen viatjant en trens de càrrega. Absolutament deseparats i desproveïts, però no desesperant, aferrissats a la vida i animats d'esperances.

La justa sincronització musical, amb la sonoritat de les locomotores, ací d'un brillant efecte, contribueix a fer remarcables aquestes primeres escenes tan verídiques i rublertes de dolorosa poesia. Cal veure-les.

El vaivé dels trens, els jocs de les manobres, la plàstica de les locomotores i les desfildes de paisatges ha donat ja molt de rendiment en el cinema. Són uns motius prou bells perquè no ens fatiguin. Per això els hem vist de nou amb gust, i més que més ara que el director ha sabut tractar-los prudentment.

Captaires de vida, sense ésser un film excel·lent, és una obra que conté mantes coses excel·lents. L'originalitat del tema i l'encert d'alguns moments emotius el fan re-

tament convençuts de l'absurditat d'aquest procediment, i la setmana passada es donà d'aquesta asserció una confirmació massa evident perquè resistim la temptació d'insistir sobre aquest punt tan important en el que afecta a la il·lustració i orientació del públic. Ens referim a *Els fugitius*, film Sofar. Qui ha vist aquesta comèdia cinematogràfica? Estem convençuts que una infima minoria dels qui concorren als locals. L'empresa Gaumont no escatimà la propaganda d'aquest film. Però enlloc, absolutament enlloc, no podíem assabentar-vos que es tractava d'un film obra de Hans Schwarz i Joe May. Els nostres lectors saben que acabem d'escriure el nom dels dos més prestigiosos elements, al costat de Fritz Lang i Dupont, de la cinematografia europea, autors respectivament de *Rapsodia Hongaresa* i *Retorn a la llar*, els dos excel·lents films que han fet l'objecte d'elogiosos comentaris per part de tota la crítica intel·ligent.

Hem vist, doncs, *Els Fugitius*, film realitzat amb una limitació d'elements i sobrietat de mitjans potser excessiva. Un film on la intel·ligència no manca, però que no acaba d'entusiasmar tot i que a estones esteu disposat a fer-ho. Les dues primeres parts no acaben de sobreixir de la tessitura corrent; és a la darrera part que l'obra esdevé realment interessant. Aquesta part és un encert de cap a cap. Concebuda en una síntesi harmoniosa de les maneres americana i germànica, densa, amb una rapidesa de desenvolupament, amb un escamoteig constant d'escenes d'enllaç, el talent dels seus autors s'hi afirma brillantment. L'escena de l'ascensor, significativament monetària dels protagonistes, cada pis significativament un estatge social, és d'un magnífic efecte.

Kate de Nage, la protagonista, és una noia bufona i espavilada. Res de notable, però sí anés a Amèrica, creiem que li aniria bé, a ella i a nosaltres, que ens quedem amb les ganes de tornar-la a veure; tant de bo sigui en el marc sumptuós de la cinematografia americana.

J. PALAU

CAPISERIA
FITÓ
BARCELONA

ARTICLES DE
PUNT A BON
PREU
Jaume I, 11
Telèf. 11655

COLISEUM

AVUI, TAMBÉ

Maurice Chevalier
i Jeanette Mac Donald en

El Desfile del Amor

opereta cinematogràfica que vostè
veurà més d'una vegada

Vegeu Oïu

◆ Es un film sonor PARAMOUNT

FÈMINA

Hombres de Hierro

Per LON CHANEY

Interessantíssima pel·lícula en la que vostè podrà
VEURE un homenatge al personal ferroviari, veritables herois anònims de la civilització i progrés.

OIR gràcies a una sonoritat perfecta, [el] xiulet [de les màquines de tren, el trepidar dels convois i tota la xarrieta de sorolls propis de les grans estacions fèrries.

VEURE l'esforç titànic [de les màquines per travessar vastes planes inondades, que per coincidència] es converteixen en una nota d'actualitat palpitant.

LES ARTS DISCOS

El mobiliari a l'Exposició

SECCIÓ ESTRANGERA

Ningú no deu haver cregut mai que els esforços col·lectius que ha comportat l'Exposició Internacional de Barcelona representessin un immediat fruit econòmic; i, amb tot, davant de la considerable realització, tots plegats hem guanyat culturalment amb nous coneixements, amb suggestions i experiències i amb saber de la situació actual de la tècnica en diverses i determinades arts i indústries.

D'això, res no hi ha escrit. És probable, però, que les nostres estimades cases editorials no editin gaires monografies i llibres que, relacionant-se amb seleccions de l'Exposició, interessin a la gent d'art i a la gent d'ofici o de carrera. Aquesta manca absoluta de valoració i contrastació explica i fa estimables les més petites recensions, encara que siguin a l'estil de catàleg. Per la nostra part ens cenyirem a unes petites impressions a la vista dels mobles en els palaus estrangers. En un altre article estudiarem la producció dels moblistes de casa nostra.

En el pavelló de Iugoeslavia, tan petit i interessant en tots els ordres, la fusta hi té el més fort relleu; hi ha mostres excel·lents de freixa i roure per a la construcció de mobiliari. Hi ha alguns mobles, pocs, de concepció un xic desmesurada. Interessant i ben trobada llur construcció (en roure) i simplificada muntura.

La rústega cabana de Noruega pretén ésser moblada a la manera humil; però si no fos per la inferioritat de les matèries ningú no ho diria. A la secció oficial del palau Victòria Eugènia, poca cosa i sense relleu.

Suecia s'ha lluit de debò. Hi ha un bell amoblament en erable gris — per a una sala — que no arriba a ésser excessivament ornamentat. Aquest i tots els altres mobles moderns i els tradicionals que presenta la S. A. Nordiska Kompaniet d'Estocolm fan un conjunt digníssim de tècnica i gust molt segur.

Finlàndia ha presentat alguns mobles reunits amb la tècnica més moderna, però d'aparença tradicional. Hi ha unes marqueteries perfectament encaixades i justes de tons. Molt ben acabats de les mans de l'ebenista i de vernís. És de remarcar extraordinàriament l'aparent indiferència i normalitat d'aquestes peces.

La presentació oficial d'Àustria sense cap valor: uns cadirals amb tota la pompa misèria de noble arruïnat. Magnífica la presentació de la casa Thonet. La fabricació de cadirals, en particular, ha evolucionat molt; partint del popular «moble de Viena», de fusta de faig, corbada, aquesta firma ha assolit diversitat de models d'estructura simple, eficient i visiblement simpàtica. Bons exemples de moble estandarditzat.

Hongria ha volgut fer-nos conèixer un conjunt prou nombros d'obres de diferents oficis artístics i mostrar així que no eren excepcions els encerts d'unes poques peces.

Hi ha sis o set amoblaments diversos, que representen altres tantes concepcions d'amoblament; no hi ha cap mica de banalitat en ells; ni migradesa en els senzills, ni ostentacions gratuïtes en els més importants. Tot hi és precís i res no es pot treure ni afegir. A més a més, tot és de qualitat; la caoba, per tant, hi pren un prestigi desconegut. A casa nostra, sembla que no és pas tan ben tractada com ho és aquí. En els panys laterals d'una vitrina, hi

ha uns deliciosos plafons on el tallista ha fet, sota una inspiradíssima disposició de motius, una vivent realització rica de recursos, que molts dels nostres decoradors hauran sabut apreciar. El conjunt és remarcable per la ben determinada i reeixida orientació.

Encara que no hi ha cap secció especialment dedicada al moble alemany, en compensació els alemanys han escampat per tots els palaus de Montjuïc uns instruments molt idonis, superiors en simplicitat i confort a tot allò que coneixem en cadires fetes per a seure. Damunt d'una d'aquestes estructures de tub vinclat d'acer niquelat amb seient i respall de teixit vegetal, es pot afirmar llur excel·lent servei utilitari i definitiva valor estètica.

La brillant aportació francesa a l'Exposició — com va ésser-ho ja a l'Exposició Internacional del Moble — ha estat la més completa i important de les seccions estrangeres.

Els ebenistes francesos se'ns mostren, en conjunt, continuadors sensibles d'unes tradicions en el moble de luxe.

En els diferents estils, on es pot dir que reposa i s'esplai de tant en tant l'elegant gust parisenc que constantment evoluciona, el moble ha tingut unes tendències preferentment de valor artística que no pas de finalitat utilitària. (Això s'esdevé també a casa nostra, però es resol sovint, si no en grotesques pensades, en lamentables pastixos.)

La perfecció dels estils francesos prové de la constant col·laboració d'autèntics artistes amb moblistes excel·lents; aquests artífexs col·laboren a les diferents modalitats en voga de la seva època amb un matis distintiu que fa remarcar la seva particularitat ètica.

En l'actual presentació al palau Alfons XIII no hi és — ni en cap altre secció estrangera — representat el darrer mot d'ordre de l'amoblament: el propugnat per Le Corbusier, de suprimir el moble independent i encastar els prestatges i calaixos a les parets de l'immoble, convertint així en portes practicables allò que ara són panys de paret.

L'absoluta majoria d'expositors francesos ha prescindit del prestigi dels seus Lluïsos i Imperi, noses sentimentals al temps que som; i ens ha donat la interpretació particular de la penúltima moda, la que encara considera el moble com a objecte independent i de valor propi.

Aquest mobles rectes i llisos com un bloc, o dos o tres blocs sobreposats o encastats l'un a l'altre, tan rígids, i tan valorats pels germànics, han estat humanitzats tot enriquint les superfícies llises amb fustes fines i rars, especialment amb arrels de tuia i de noguera; i lluny de fer un dogma de la línia dreta, suavitzen els contorns i una petita ondulació apareix allà on ha convingut justificadament per al luxe volgut i el confort amable.

La modernitat més remarcada és la concepció. El moble no és, molt sovint, un bloc, precisament; però queda muntat com una sola peça; no apareix enlloc, ni és explicada, la construcció ni l'encaix de muntants i travessos, i així la muntura queda ignorada i refosa en el conjunt projectat.

Els decoradors i projectistes francesos, doncs, no jugar amb socolades i corones, columnes i capitells, i bandejant tot ornament aliè a l'estructura i la qualitat dels materials, especulen amb la diversitat de plans i de volums i la coloració i idoneïtat de la matèria. A aquesta concepció del moble, els avenços de la tècnica de la construcció permeten amb relativa facilitat unes realitzacions quasi impossibles en altres temps i perfectament admirables en aquest cas.

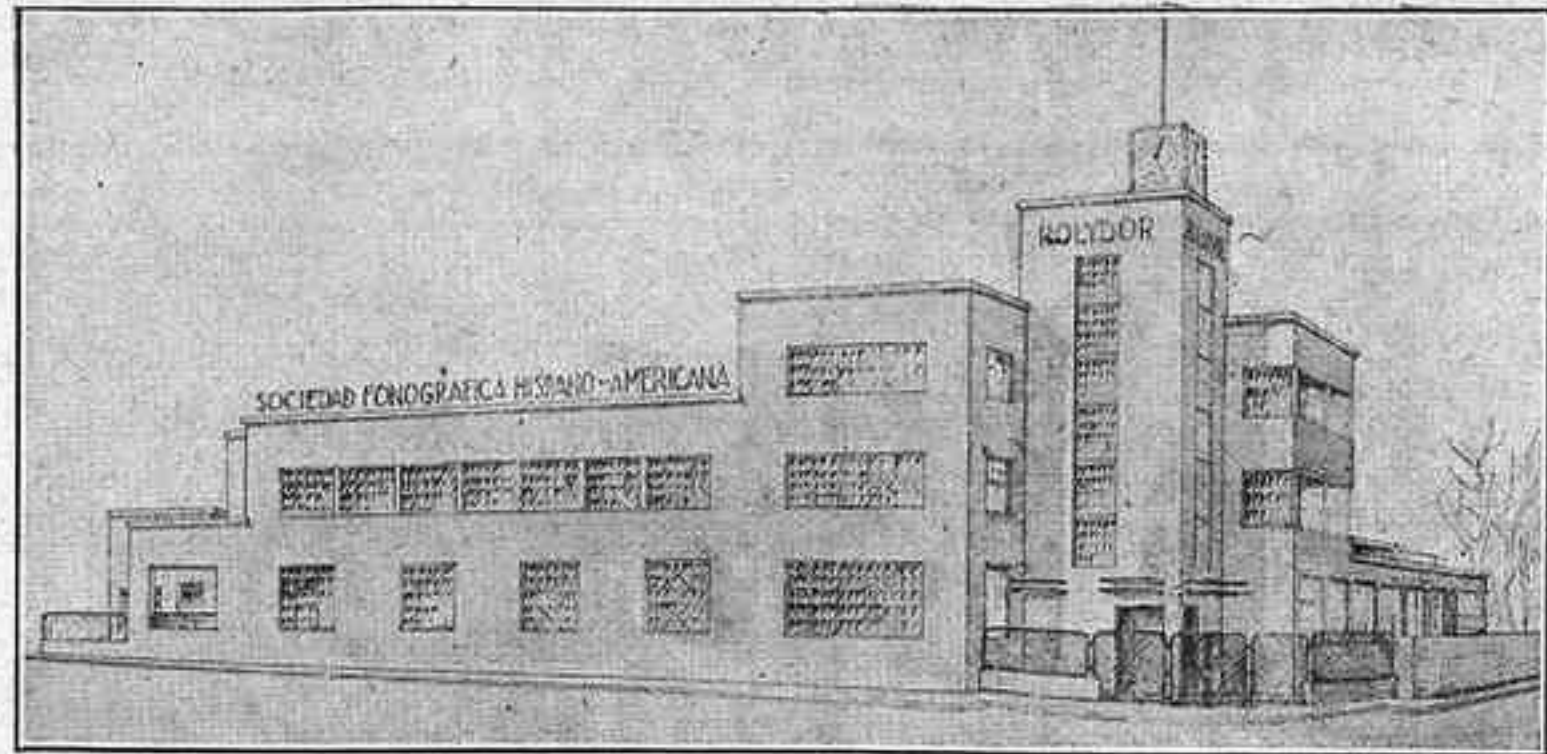
Al palau d'Itàlia, també, mobles de caient modern, de grans superfícies planes, aplicades de fulloles de diverses fustes cercant amb el joc de contrastos la compensació a la manca d'ornaments. La moderna concepció en aquestes obres, però, és més aparent que sentida. Per aquesta causa, els resultats ens fan una mena de reçaça.

JOSEP MAINAR

¿QUE PENSEU DE L'ARQUITECTURA MODERNA?

Adolf Florensa.

Considero l'actual temptativa de renovar l'arquitectura molt interessant i digna d'atenció; i comparant-la amb l'altra que el meu recorde personal abasta, la de 1900-1905 és, sens dubte aquesta d'ara la que es presenta més ben orientada, perquè va a la mateixa entranya del problema. Sigui el que sigui l'èxit que tingui en l'arribat propòsit de crear un nou estil, la seva influència general no pot ésser més que beneficiosa.

L'arquitecte Lluís Bonet ens ha enviat aquest projecte de fàbrica, actualment en construcció a Sant Adrià del Besòs, el qual hem considerat com la seva resposta a l'enquesta

sa; els principis de reducció o, més ben dit, eliminació de tot allò que sigui només decoratiu, i d'adaptació de la forma a l'estructura, per bé que no es poden admetre amb el caràcter absolut que un innocent fanatisme voldria ara donar-los, fan sempre l'efecte de tornar una mica a lloc les coses que en són massa allunyades.

El que molesta del nou moviment és més aviat l'actitud profètica i com si diguéssim il·luminada dels seus entusiastes; sembla que el sol fet de posar finestres angulars no fan cap falta, o l'emprar invertebrables combinacions d'equilibri només per fer parada, amb afany de nou ric, de les possibilitats constructives del ciment armat, sigui prou per sentir-se geni creador i innovador. Així mateix, les diversions literàries i pseudo-filosòfiques entorn de les noves formes prenen, en general, el to pretensiu i ridículament buit que sembla constituir el desgraciat acompanyament de totes les escoles artístiques d'avantguarda.

Però això no ha de fer-nos perdre de vista el valor positiu de moltes de les noves realitzacions. Avui tots estem conformes a trobar magnífica la música de Wagner. Quan hom recorda, però, els enfilalls de nicieses que, en els seus temps heroics, van arribar a dir els que la defensaven i el mateix mestre, sembla mentida que una cosa tan bona hagi pogut ésser propugnada amb arguments de tan poca substància. Ningú no es recorda ara de les filosofies wagnerianes, però en canvi la música triomfa plenament i universal. Això hem de desitjar que esdevingui amb l'arquitectura nova; que sigui la seva qualitat plàstica la que li doni vida robusta i llarga.

Jaume Mestres

Com en tota enquesta, crec que en la de MIRADOR cal ésser breu i concís. En tal sentit, doncs, concretaré el meu seguix:

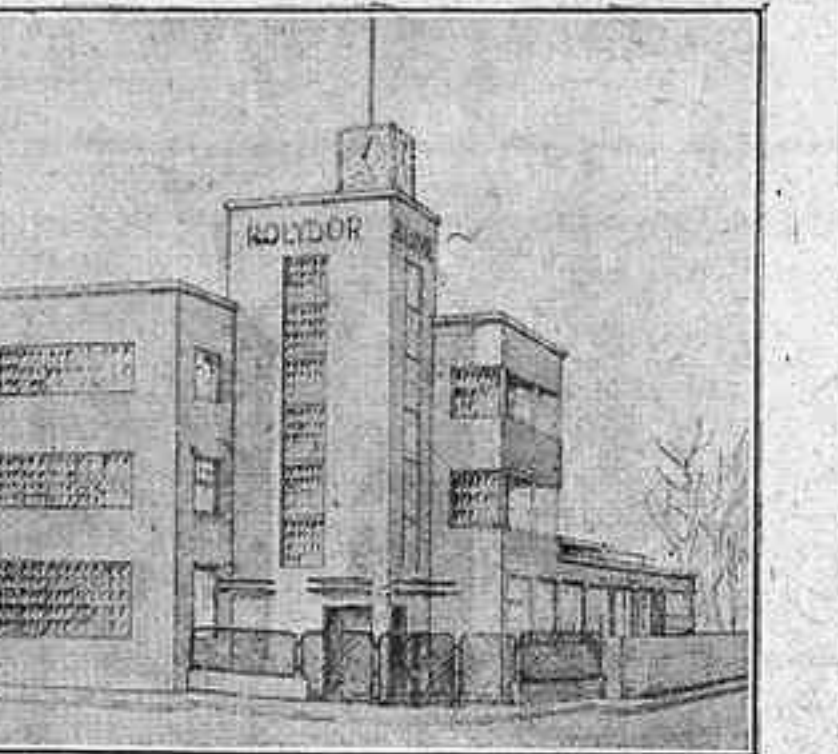
Dono decididament el meu vot per l'arquitectura nova. Jo sóc un fervent entusiasta de les noves modalitats. Explicar-ho fóra prou bon tema per un llarg article, però resultaria excessiu per una enquesta. Altrement és ben segur que no arribaria a explicar prou bé el perquè de tal preferència, però la realitat és que així ho sento. Jo, em dic: Si el Palau Nacional de l'actual Exposició — edificació central de la composició del conjunt de Montjuïc — hagués estat projectat segons les normes de l'estil gòtic, tothom ho hauria trobat fora de lloc, sense ni preocupar-se de buscar-ne la raó. Doncs bé, jo ja trobo fora de lloc que s'hagi construït segons unes normes diguem-ne de «renaixement», que en realitat indiquen un «ensopiment» o una «rutina», ja que el veritable renaixement fóra «sentir» l'hora actual, amb totes les seves particularitats i vibracions. I és precisament amb aquesta idea d'actualitat, que he volgut concretar simplement el meu estat d'ànim, en la qüestió que ens ocupa, perquè vull creure que per a tots el farà ben comprensible.

Com a arquitecte, lamento profundament veure que la quasi absoluta totalitat de companys siguin insensibles als presents neguits. Trobo penosíssim que precisament siguin ells els qui visquin resignats i fins feliçment, en una època d'encallament que fins fa poc transcorria, com si mai més fos possible de manifestar un nou estil d'arquitectura, en aquest món precisament tan complex.

Dec lamentar igualment que quasi tots els nostres «propietaris» no arribin a sentir els afany de tenir construccions que reflecteixin la vida del nostre temps i que dificultin així el despertar dels nostres arquitectes.

Considero que el moment actual — d'alguna desorientació encara, sobretot a casa nostra —, ha de resultar decididament beneficiós. Això d'ara no és resultatament com el «modernisme» de fa alguns anys, sense principi o, si més no, amb un principi absolutament banal. Ara és tota una altra cosa. Tenint com hi ha unes raons solidíssimes, és ben lògic esperar que al capdavant, amb més o menys desorientació i entrebancs i

per tant amb més o menys retard, s'imposarà a casa nostra, com a tot arreu, aquest nou estil d'arquitectura, que si ben bé no sabem encara com anomenar-lo, el reconeixem cada cop més com a quelcom que lliga perfectament amb el nostre viure i manera de fer i pensar. ¿I no ha d'ésser aquesta precisament la condició primordial de la casa on vivim, de les oficines i tallers on treballem i de tota classe d'edificis on es desenvolupa la vida moderna? Quan assistíem a

les aules de l'Escola d'Arquitectura, ens deien bé prou que tota construcció tenia un fi a satisfer i que tota ella devia estar d'acord amb tan important missió, i bé cal pensar ara que aquesta teoria, prou justificada durant tota l'existència de l'home, des de la cura primitiva, ha de continuar manifestant-se sense cap mena de contradicció. Si successivament hom ha anat deixant un vell estil per emprar-ne un altre de nou, més d'acord amb l'època, ¿no és ben lògic que a nosaltres ens toqui abandonar el capítol més o menys jònic i l'entaulament amb més o menys riquesa de motlures, que en nom d'una tradició inadequada utilitzàvem, i vulguem posar més de manifest l'estructura de la construcció, i sense «enquir-la» amb «ornamentació», busquem directament la utilitat, la proporció i l'emoció estètica?

Jaume Bayó

Com a subscriptor de MIRADOR veiem amb molta joia els propòsits de posar el setmanari en un lloc d'avantguarda sobre altres publicacions de la nostra terra; però no podem pensar que se'ns demanés el nostre criteri sobre les noves modalitats constructives que, més o menys adaptades a les necessitats, tendeixen a imposar-se en fer ús dels moderns materials de construcció.

Voldríem ben bé complaure-us dient el que pensem i com judicem aquest intent de renovació de l'art dels nostres temps.

Agraint la consideració rebuda, ens aplem tenir d'ajornar l'estudi que ens proposeu, perquè estic ficat en els afers de l'Exposició que exigeixen una continuïtat de treball; pel qual motiu no podem entretenir-nos en les coses que més ens afalaguen. Creiem que passada aquesta fressa tindrem el goig de poder-vos complaure.

Joan Bergós

Veig l'arquitectura nova com la generalització abusiva a tots els programes d'edificació de les composicions i elements propis de la puixant construcció industrial. Aquesta des de fa algunes dècades ha arribat a casos frapants per la seva nuesa i verisme descarnat, revaloritzats sovint per la gran amplitud de mides, per la magnitud. Al costat d'això l'arquitectura pròpiament dita s'ofegava entre el llibertinatge del modernisme i els receptaris pastixistes del neoclassic. Es comprèn que arquitectes aptes per a la teorització s'enamorenessin de la construcció industrial i la presentessin com a arquitectura completa posant-hi els principis de renovament de l'arquitectura tota, recollint i concrecionant i arribant al límit les múltiples reaccions iniciades contra l'afros modernisme.

Com a punt àlgid de reacció arriba a l'exageració i a l'arbitrari, i així, entre altres coses, els seus panegiristes:

Pretenen avantposar al sentit constructiu la dada mecànica del càlcul, volent-la fer directriu, quan només pot donar un control a posteriori.

Proposen crear els edificis i els seus extres amb un criteri maquinista i d'eina, quan l'espiritualitat bàsica d'aquells és l'arrelament, la inamobilitat i la tradició vivent.

Presenten com a formes arquitectòniques simples les més rudimentàries geomètriques, la qual cosa és una pueril i evident confusió en element tan fenomenal.

Divaguen molt sobre l'alta valor de la plasticitat i de la modernitat i en actuar no passen de confegir tristos prismes i cilindres sense modernitat o amb una de miserima.

Crec que les seves qualitats positives deixaran una empremta sanitària (passada l'exacerbació dels que en fan excessivament una panacea sistemàtica) i que un dels profits més grans que podrà produir, donada la seva predilecció per l'estructura dintel·lada, serà redescobrir els ordres clàssics a fons i directament sense passar pels tractadistes del renaixement i fer-ne l'assimilació apropiada al nostre temps, que insinuen alguns arquitectes d'aquesta tendència.

DISCOS

En poc temps l'edició de discos de música simfònica va prenent un gran increment, i això porta als programes un eclecticisme prou ample que permet als editors oferir simultàniament obres de diverses tendències i escoles.

De les obres enregistrades darrerament, la *Primera Simfonia* de Beethoven és de les que s'emmotllen amb més facilitat en el disc: els contrastos no són sobrats i s'hi troba sempre una despreocupació i un desig de plaure que fa que l'obra arribi a l'auditor en forma clara i gaia. És de les darreres obres del seu autor que porta l'alegria del Rhin i és que a Beethoven no l'ha aconseguit encara el dolor, que no el deixarà després.

En aquests discos que contenen aquesta simfonia, omplerts per l'Orquestra Pau Casals, hom hi troba un enregistrament que no pot ésser més fidel, que arriba fins a conservar l'ambient amb què se'ns ofereix i estem acostumats a sentir música. Tan exacta és la reproducció que a estones pren aquell timbre metàl·lic que produeixen les parets del «Palau» plenes de vidre i rajoles. Això esdevé més a l'andante, en el qual l'expressió i l'accentuació són ben sentides. Als altres temps desapareix molt això i permet seguir clarament la interpretació de l'Orquestra Casals, que, com sempre, és fidel al bon gust i a l'art del seu director.

La *Marxa Russa* d'Ivanow, que ens ofereix l'Orquestra Simfònica de Filadèlfa, és una bona mostra de sonoritats reeixides dintre d'aquell ambient oriental a què són sempre tan aficionats els autors russos. No cal treure-li l'ús freqüent de la bateria, motivada pel desig de conservar el ritme dintre del conjunt d'efectes llampants que sempre porten aquestes obres.

Dobla l'anterior una *Dansa* de Glazounov, compositor que no sovinteja en els programes de discos i que té moltes obres que s'hi prestarien.

***

Si en escoltar música de Strauss s'ha volgut pensar en Mozart, no serà precisament per l'òpera *Salomé* del primer. És difícil pensar que hi cercaria Strauss en l'obra d'Oscar Wilde, que sembla fet per a un temperament antagònic al del músic alemany. El resultat d'aquesta unió fou una partitura en la qual es troba la voluptuositat oriental servida amb una orquestració germànica, i tot plegat a estones, com en la dansa dels vells, cuinat amb ritme de vals vienès. A l'escena, amb el cap sagant separat del tronc i al davant els esgarriaments frenètics d'una dansarina, les sonoritats disperses i estridents de l'orquestra poden fer bonic, però fora del teatre, ni en el concert, ni encabides en el disc, no tenen cap sentit. En l'enregistrament de l'audició de l'Orquestra de l'Òpera de Berlín es troba el desig del mestre Klemperer de reeixir i val a dir també que la impressió és prou bona i clara per a detallar l'orquestració ampullosa d'aquesta obra.

***

En un altre disc de Regal que omple la Simfònica de Madrid se'ns ofereixen dues danses de Turina. *Ensueños* i *Orgia*, que el seu autor Turina qualifica de fantàstiques, amb tot i que a estones tinguin una vulgaritat de temes ben manifesta. Música colorista que té tot el valor en el contrast dels diversos timbres instrumentals si aquests no són ben precisos, i com que no ho poden ésser al disc perd molt.

***

Primera Simfonia (Beethoven). Orquestra Pau Casals. Cia. del Gramòfon, AB 556, 557, 558.
Marcha del Jefe Caucasiano (Ivanow). *Dansa Oriental* (Glazounov). Orquestra Simfònica de Filadèlfa. Cia. del Gramòfon, AA 165.
Salomé - Ball de Salomé (dansa dels vells) (Strauss). Orquestra de l'Òpera de Berlín. C.ª del Gramòfon, AB 538.
Danses fantàstiques Orgia y Ensueño (Turina). Orquestra Simfònica de Madrid. Regal, D 41007.
Salomé. Cia. del Gramòfon.

J. G.

RAMON BES & C.ª

Maquinària, Tipus, Filetatge de bronze, Tintes i utilitatge per les Arts Gràfiques

Aguilers, 1, i Via Laietana, 4. BARCELONA

Telèfon 15524 - Apartat 896

Direcció telegràfica: DANIBES

Setmana Santa a Sevilla

Excursió acompanyada i a realitzar en un magnífic Autocar Pullman

baix la direcció de

VIAJES MARSANS, S. A.

Rambla de Canalot, 2 i 4. - BARCELONA

QUINZENA DIES DE DELICIOSA VIATGE PER ESPANYA

Preu per persona, tot inclòs: 990 pessetes

Itinerari: Barcelona, Lleida, Saragossa, Calataiud, Monestir de Pedra, Alhama d'Aragó, Guadalajara, Madrid, Valdepenyes, Còrdova, Ecija, Sevilla, Granada, Baza, Múrcia, Elche, Alacant, Alcoi, València, Castelló, Tarragona, Sitges i Barcelona.

SORTIDA: el 10 d'abril

Feu fer els vostres gravats en la UNIÓN DE FOTOGRAVADORES

CORTS, 481 : Telèfon 33421

Subscriuiu-vos a la

GASETA DE LES ARTS

Redacció i Administració

Via Laietana, 37 : BARCELONA

Un hall d'hotel en l'època de les faldilles curtes.

Un hall d'hotel d'ençà de la moda de les faldilles llargues.

(Judge.)

— He dubtat entre aquesta agulla i un braçalet.
— I per què no et quedaves el braçalet?
— Perquè miraven.

(Ric et Rac.)

— Com que així com així heu d'estar des-
pert, que em voldreu aguantar aquesta
criatura un parell d'hores?

(Passing Show.)

— On són aquests lleons que diu el car-
tell?
— No me'n parlu! El Xelín s'ha menjat
l'últim aquest matí mateix.

(Ric et Rac.)

L'amo. — Ja fa prop d'un mes que veig
la mateixa pels a la coronisa.

(Judge.)

Exposició de Barcelona de 1930

OBERTURA DEL RECINTE

Dies feiners, a les deu del matí   Dies festius, a les nou del matí

TANCAMENT DEL RECINTE

Dies feiners, a les nou de la nit   Dissabtes, vigílies dies festius
i dies festius, a les deu de la nit

PREUS D'ENTRADA

Dies feiners, 1'05 ptes.   Dies festius, 1'05 ptes.

NOTA: En aquests preus va inclòs l'impòst de Protecció a la Infància.

Palau Nacional

Obert cada dia, des de les deu
del matí a les quatre de la tarda.
Entrada 1'05 ptes.

Palau de l'Art Modern

Obert des de les deu del matí fins
a les quatre de la tarda.
Entrada gratuïta.

Poble Espanyol

Obert cada dia, des de les deu del
matí a les nou del vespre. Dissab-
te, vigílies de dies festius i dies
festius, obert fins a dos quarts de
deu de la vetlla.

Entrada ordinària: 1,05 ptes.

E's altres Palaus oberts al públic po-
dràn ésser visitats cada dia, de
deu a una del matí i de tres a
vuit de la tarda.

Pavelló Reial

Obert cada dia, de deu a una del
matí i de tres a set de la tarda.
Entrada gratuïta.

Palau de les Missions

Obert cada dia, de deu a una del
matí i de tres a vuit de la tarda.
Entrada: 0'50 ptes.

El públic podrà contemplar cada dia
les fantàstiques il·luminacions i els
jocs d'aigua.

Dies feiners, d'onze a una del ma-
tí i de quatre a sis tarda. Dies
festius, de deu a una del matí i
de quatre a sis tarda.

Brollador lluminós i cascades en com-
binacions alternades.

Cada dia, de sis a vuit del vespre.

Gran Parc d'Atraccions

Pavellons d'Artistes Reunits

Tes selectes de l'Art i la Moda. Dies 28 i 29 de març i 1 i 2 d'abril, a les sis
de la tarda. Exposició de models de vestits, pells, etc., per importants cases.
NOTA. — Per a tiquets, al Restaurant Maison Dorée; preu 15 pessetes. Entrada
limitada a 125 persones.
Per a detalls al Pavelló d'Artistes Reunits. Telèfon 34135.

ENTRADA D'AUTOMOBILS AL RECINTE

Dies feiners . . . . . 4 pessetes
Dies festius . . . . . 2 " "

NOTA: Els passis gratuïts d'entrada al recinte són vàlids fins a nou avis.

Anunciar

MIRADOR

és donar a conèixer
un producte
per tot
Catalunya

DELICIOSO PURGANTE ACEITE RICINO

AFISA

Laietana, 18, pral., B

Director

Carles Ossorio

Autoritzacions per a noves indústries

Noves instal·lacions
canvis i trasllats

Certificats de productor nacional

Contribució industrial
territorial, utilitats

Expedients de protecció
de l'Estat

Representant especial
a MADRID

AIGUA DE ROCALLAURA

La deu més rica del món

Si vostè pateix d'Albuminúria, Litiasis
àtica (mal de pedra), Bronquitis paron-
quimatoses, Heptitis crònica, es curarà
radicalment amb

AIGUA DE ROCALLAURA

S'expèn
amb ampolles de litre i de mig litre
i en garrafons de vuit litres

Distribuidors generals

FORTUNY, S. A.

CARRER HOSPITAL, 32, V. SALMERÓN, 183

Llits daurats i de ferro : Mobles de metall
Parasols, Cadires, Bancs i altres articles
per a Jardí i Platja : Material sanitari, etc.

Unic despatx de la Fàbrica:

Balmes, 2. - BARCELONA

EL

SULFOPILOL

Remei científic
contra la calvície

GAIREBÉ tots els calbs ho són per la sebor-
rea, aquesta hipersecció del cap,
que es manifesta amb l'aparició de la
caspa. La seborrea és el començament de la
calvície. Combatre aquella és evitar aquesta.

No es coneix altre específic contra la se-
borrea que el sofre. I no es coneix més que
un medicament que permeti utilitzar aquestes
proprietats del sofre: el SULFOPILOL, ara
de nou ofert al públic.

El SULFOPILOL no és, doncs, un pro-
ducte empíric, casolà, o de perfumeria, prepa-
rat sense reponsabilitat científica. Pel contrari,
està fet per facultatius catalans i basat en fór-
mules del gran dermatòleg Dr. Sabouraud.
Es l'únic remei que li aconsellerà el seu met-
ge, si el consulta. Amb el SULFOPILOL evi-
tarà la caiguda del cabell en qualsevol mo-
ment en que es trobi el seu procés de calvície.
Amb el SULFOPILOL tindrà, demés, sempre
i perfectament el cabell net i sec, evitant que
la caspa li malmeti la cabellera i li faci lleig i
brut damunt el coll de la seva roba exterior.

En centres d'específics, al preu de 7'50 ptes.

Pastilles ASPAIME

Curen radicalment la TOS
perquè combaten les seves causes

• Catarros, ronquera, angines, laringitis, bronquitis, tuberculosi
pulmonar, asma, i totes les afeccions, en general, de la gola, bron-
quis, i pulmons. — Les Pastilles ASPAIME són les receptes
pels meigs. — Les Pastilles ASPAIME són les preferides
pels pacients. — Les Pastilles ASPAIME es venen a UNA
pesseta la capsula en les principals farmàcies i drogueries.

Especialitat Farmacèutica del Laboratori SOKATARG
Carrer del Ter, 10 • telèfon 50791 • BARCELONA

Subscriu-vos a MIRADOR

SETMANARI CATALA

Palai, 62. - BARCELONA

BUTLETÍ DE SUBSCRIPCIÓ

En _____
que viu a _____
carrer _____ n.º _____ se subscriu a **MIRADOR**
pel preu fixat de 2'50 ptes. trimestre.

_____ de _____ de 19 _____

Signatura

Societat Espanyola de Carburs Metàl·lics

Correus: Apartat 196
Telèf.: "CARBUROS"

Mallorca, 234
BARCELONA

Telèfon 7811

CARBUR DE CALCI, Fàbriques a Berga (Barcelona) i Cor-
cubion (Corunya) :: OXIGEN 99 % DE PURESIA, Fàbriques
a Barcelona i València :: ACETILEN DISOLT, Fàbriques
a Barcelona, Madrid i València :: FERRO MAGNESI i
FERRO-SILICI :: SOCARRIMAT i SECAT de fils i peses
seda, cotó i altres teixits :: CALEFACCIO INDUSTRIAL
de laboratoris i domèstica :: GENERADORS, BUFADORS
MANOMETRES, materials d'aportació per la
SOLDADURA AUTOGENA

Pressupostos, estudis, consultes i assaigs, gratis